

PŘEHLED JUDIKATURY

ve věcech
nákladů řízení

Sestavila

PETRA POLIŠENSKÁ

JUDIKATURA

PŘEHLED JUDIKATURY

ve věcech nákladů řízení

PŘEHLED JUDIKATURY

ve věcech nákladů řízení

Sestavila
Petra Polišenská

Vzor citace: Polišenská, P. Přehled judikatury ve věcech nákladů řízení. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 256.

Právní stav citované judikatury byl uzavřen k 31. 12. 2010.

© Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011

ISBN: 978-80-7357-653-0

PŘEHLED JUDIKATURY ve věcech nákladů řízení

Úvod	9	20. Předpoklady přiznání osvobození od soudních poplatků	40
I. Druhy nákladů řízení	11	21. Nárok žalobce na osvobození od soudních poplatků	41
(k § 137 o. s. ř.)	11	22. Otázka přípustnosti „širšího“ osvobození účastníka řízení od soudních poplatků podle § 138 o. s. ř., který je již <i>ex lege</i> osvobozen od poplatkové povinnosti	42
1. Daň z přidané hodnoty u odměny likvidátora jmenovaného do funkce soudem	11	23. Osvobození od soudních poplatků právnické osoby	44
2. Náklady řízení. Odměna za zastupování. Odměna advokáta. Daň z přidané hodnoty	12	24. Osvobození od soudních poplatků fyzické osoby-podnikatele	45
3. Náhrada soudního poplatku	16	25. Prominutí poplatkové povinnosti v občanském soudním řízení u podnikatelských subjektů	46
4. Rozhodování o náhradě nákladů odvolacího řízení při nezaplacení soudního poplatku z odvolání	17	26. Přípustnost dovolání. Usnesení o osvobození od soudních poplatků ..	48
5. Náklady řízení a poučovací povinnost soudu	18	27. Osvobození od soudních poplatků. Dovolací řízení. Podmínky řízení. Zánik způsobilosti být účastníkem řízení	49
6. Náklady řízení ve smyslu § 137 o. s. ř.	20	28. Osvobození od soudních poplatků a dovolání	49
7. Náklady řízení – odměna osobě nepovolané k poskytování právní pomoci	21	29. Osvobození od soudních poplatků. Právní nástupnictví	51
8. Odměna notáře v zastaveném řízení o dědictví	22	30. Přípustnost dovolání. Osvobození od soudních poplatků	52
9. Náklady řízení již zaplacené	23	31. Konkurs. Pravomoc soudu. Započtení v konkursu. Nadměrný odpočet daně z přidané hodnoty	53
10. Náklady řízení a jejich souvislost s řízením	25	32. Soudní poplatky. Osvobození od soudního poplatku	57
11. Náklady řízení. Odměna advokáta. Paušální sazba odměny za řízení v prvním stupni. Nekalá soutěž	26	(k § 139 o. s. ř.)	58
12. Řízení o dědictví. Náklady řízení	27	33. Přípustnost odvolání proti rozhodnutí soudního exekutora	58
13. Náklady řízení státu	29	34. Otázka hodnocení znaleckého posudku zpracovaného znalcem, který nebyl soudem dle § 127 odst. 1 o. s. ř. ustanoven. K povinnosti soudu provést další důkazy při procesní pasivitě účastníka řízení	59
14. Odměna advokáta. Advokátní tarif	30		
15. Náklady řízení. Osvědčení o provedené registraci plátce	31		
(k § 138 o. s. ř.)	33		
16. Poplatková moderace a riziko z obchodu	33		
17. Nemožnost moderace poplatkové povinnosti po skončení řízení	36		
18. Řízení před soudem. Individuální osvobození od soudních poplatků	37		
19. Ustanovení zástupce účastníka řízení podle § 30 o. s. ř.	38		

II. Placení nákladů řízení	61	pro nepřezkoumatelnost. Rozhodování o náhradě nákladů v soudním vkladovém řízení podle části páté o. s. ř.	90
(k § 140 o. s. ř.)	61		
35. Odměna ustanoveného zástupce	61	54. Náhrada nákladů řízení při zpětvzetí žaloby o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví z důvodu převodu spoluvlastnického podílu žalovanými v průběhu řízení na třetí osobu. Způsob určení ceny věci pro stanovení sazby odměny v řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví	92
36. Vyčíslení odměny ustanoveného zástupce z řad advokátů pro účely náhrady nákladů řízení mezi účastníky	63	55. Rozhodování o nákladech řízení podle části páté o. s. ř.	96
37. Odměna advokáta ustanoveného soudem	66	56. Výrok o solidární (společné a nerozdílné) povinnosti k náhradě nákladů řízení	97
38. Odměna notáře	67	57. Výpočet nákladů řízení, je-li ve spojených věcech rozhodnuto zčásti věcně a zčásti procesně	98
39. Odměna notáře jako soudního komisaře za dodatečně projednání dědictví	68	58. Účinky odvolání proti rozsudku o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví	104
40. Odměna notáře, nabyli-li dědictví dědic, který zemřel	69	59. Rozhodování o nákladech řízení ve sporu o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví	106
41. Odměna soudního komisaře	70	60. Vázanost soudu návrhem na způsob vypořádání podílového spoluvlastnictví. Kdy soud přistoupí k vypořádání podílového spoluvlastnictví k bytovému domu rozdělením na jednotky	108
42. Solidárnost při placení nákladů řízení	71	61. Účelnost nákladů dovolacího řízení	110
43. Náklady řízení. Náhrada nákladů řízení. Nárok na náhradu nákladů řízení. Vznik nároku	72	62. Nepřiznání náhrady nákladů řízení z důvodů hodných zvláštního zřetele	111
44. Náklady řízení. Samostatné nároky samostatných společníků	74	63. Náhrada nákladů řízení v kompetenčním sporu	113
45. Účastníci řízení. Náklady řízení. Advokátní tarif	76	64. Náhrada nákladů s vyjádřením k námitkám proti směnečnému platebnímu rozkazu	114
46. Odměna ustanoveného zástupce	78	65. Vázanost odvolacího soudu mezemi odvolání v případě, že byl napaden pouze výrok o náhradě nákladů řízení	116
(k § 141 o. s. ř.)	79	66. Náhrada nákladů řízení podle § 142 odst. 3 o. s. ř.	116
47. Záloha na náklady důkazů uložená České republice	79	67. Výklad ustanovení zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání	117
48. Náklady řízení. Nezaplacení zálohy na náklady důkazu	80		
49. Usnesení o povinnosti zaplatit zálohu na náklady znaleckého posudku	83		
50. Náklady řízení a záloha na ně	85		
51. Záloha na náklady řízení spojené s podáním znaleckého posudku	86		
52. Záloha na náklady důkazu. Vymáhání zálohy na náklady důkazu	87		
III. Náhrada nákladů řízení	90		
(k § 142 o. s. ř.)	90		
53. Závaznost právního názoru odvolacího soudu v usnesení, jímž bylo zrušeno rozhodnutí soudu prvního stupně			

68.	Výklad ustanovení zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání	118	89.	Náhrada nákladů řízení zastaveného podle § 111 odst. 3 o. s. ř.	144
69.	Náhrada nákladů řízení. Žádost o předběžné projednání nároku podle § 9 odst. 1 zák. č. 58/1969 Sb.	118	90.	Náhrada nákladů řízení při zpětvzetí žaloby o přivolení k výpovědi z nájmu bytu podle § 711 odst. 1 písm. d) obč. zák. pro zaplacení dlužného nájemného	145
70.	Spojení věcí ke společnému řízení a náklady právního zastoupení	119	91.	Zastoupení advokáta jiným advokátem v soudním řízení	150
71.	Náklady řízení. Důvod hodný zvláštního zřetele	120	92.	Řízení před soudem. Nepřiznání náhrady nákladů řízení z důvodů hodných zvláštního zřetele	152
72.	Předmět řízení penězi neocenitelný	122	93.	Nepřiznání náhrady nákladů řízení z důvodu nepoctivého postupu žalobců vůči žalovanému	153
73.	Podílové spoluvlastnictví	123	94.	Zastoupení ústředního správního úřadu advokátem ve správním soudnictví	155
74.	Některé otázky občanského soudního řízení o zbavení, omezení a navrácení způsobilosti k právním úkonům	125	95.	Rozhodování o náhradě nákladů řízení při zastavení řízení	156
75.	Plná a poměrná náhrada nákladů řízení	127	96.	Aplikace § 146 odst. 2 o. s. ř. při zastavení řízení o přivolení k výpovědi nájmu bytu podle § 711 odst. 1 písm. d) obč. zák. v důsledku zaplacení dlužného nájemného	157
76.	Samostatné nároky a náklady řízení	128	97.	Náklady řízení při zastavení řízení pro zrušení napadeného rozhodnutí správním orgánem	158
77.	Náklady řízení v řízení o rozdělení užívání společné nemovitosti	129	98.	Náhrada nákladů žalobce při zastavení řízení	158
78.	Výměra bolestného a náklady řízení	129	99.	Náklady řízení při zpětvzetí správní žaloby	159
79.	Náklady řízení. Příslušenství jako předmět řízení	130	100.	Zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku	160
(k § 143 o. s. ř.)		133	101.	Náhrada nákladů řízení v případě zpětvzetí dovolání	162
80.	Náklady řízení. Zúžení společného jmění manželů	133	102.	Náhrada nákladů řízení při neuskutečněném jednání soudu	163
81.	Náhrada nákladů řízení o zrušení bezpodílového spoluvlastnictví manželů (zúžení společného jmění manželů)	135	103.	Náklady řízení při zpětvzetí žaloby	163
82.	Náhrada nákladů řízení. Zúžení BSM	136	104.	Náklady řízení při zastavení řízení	164
83.	Otázka nákladů řízení při přivolení výpovědi z nájmu bytu	137	105.	Náklady řízení při zpětvzetí žaloby	165
84.	Náklady soudního řízení. Směnky	138	106.	Náklady řízení. Sazba odměny advokáta za řízení v jednom stupni. Spor o určení pravosti pohledávky	166
(k § 144 o. s. ř.)		139	107.	Náklady řízení. Odměna advokáta. Mimosmluvní odměna. Úkony právní služby. Převzetí zastoupení. Změna zástupce	167
85.	Náklady řízení při zrušení bezpodílového spoluvlastnictví manželů	139			
86.	Náklady řízení v řízení o rozvod	140			
(k § 145 o. s. ř.)		141			
87.	Rozhodování o nákladech řízení při nařízení předběžného opatření podle § 76b o. s. ř.	141			
(k § 146 o. s. ř.)		142			
88.	Formulace nákladového výroku při aplikaci § 150 o. s. ř.	142			

108. Náklady řízení. Sazba odměny advokáta za řízení v jednom stupni. Spor o určení pravosti pohledávky . . .	168
109. Exekuce prodejem nemovitosti. Dražební vyhláška. Doručení dražební vyhlášky. Usnesení o příklepu. Osoby oprávněné podat odvolání. Rozhodnutí o odvolání proti usnesení o příklepu . .	169
110. Náklady řízení při zastavení řízení . . .	171
111. Náklady řízení. Důvodné podání žaloby	174
112. Náklady řízení při zastavení řízení z důvodů zpětvzetí žaloby	176
113. Zaplacení nákladů řízení před konečným rozhodnutím soudu	178
(k § 147 o. s. ř.)	180
114. Náklady řízení při zastavení řízení . . .	180
115. Odvolání proti usnesení o náhradě nákladů řízení	183
116. Náklady řízení při zastavení řízení . . .	185
117. Zastavení odvolacího řízení a náklady řízení	187
118. Náklady řízení při zpětvzetí žaloby . . .	189
119. Rozhodování o nákladech řízení. Absence výroku o nákladech řízení. Částečné zastavení řízení	190
120. Náklady řízení při odročení jednání	191
(k § 148 o. s. ř.)	193
121. Právo státu na náhradu nákladů řízení	193
122. Náklady řízení hrazené Českou republikou	193
123. Náklady řízení. Tlumočník	194
124. Náklady řízení. Řízení o dědictví	196
(k § 149 o. s. ř.)	198
125. Materiální vykonatelnost rozhodnutí soudu o náhradě nákladů řízení přisouzené účastníku zastupovanému advokátem	198
(k § 150 o. s. ř.)	201
126. Procesní úspěch v řízení o úpravu užívání společné věci. Nepřiznání náhrady nákladu v tomto řízení procesně úspěšnému účastníku	201
IV. Rozhodnutí o nákladech řízení . . .	205
(k § 151 o. s. ř.)	205
127. Označení zastavené věci jako další modus zástavního práva k movitým věcem	205
128. Faktura jako listina ve smyslu § 151b odst. 3 obč. zák. ve znění před novelou č. 367/2000 Sb.	208
129. Rozhodnutí o základu náhrady nákladů řízení	208
130. Rozhodnutí o nákladech řízení. Určení výše odměny advokáta. Paušální sazba odměny za řízení v jednom stupni. Mimosmluvní odměna. Okolnosti případu	210
131. Hotové výdaje notáře v řízení o dědictví	210
132. Daň z přidané hodnoty jako náklady řízení	213
133. Vydání samostatného usnesení o odměně notáře	214
134. Vzdání se nároku na náhradu nákladů řízení	216
135. Náklady řízení a jejich závislost na výsledku řízení ve věci samé	216
136. Náklady řízení podílové spoluvlastnictví	217
137. Odměna advokáta	218
138. Směnka. Náklady řízení	220
139. Náklady řízení. Samostatné usnesení	223
140. Povinnost soudu rozhodnout o nákladech řízení podle procesní situace	226
(k § 151a o. s. ř.)	227
141. Odměna notáře jako soudního komisaře	227
142. Hrazení odměny notáře jako soudního komisaře v případě, kdy dědictví, jehož nenabyl žádný dědic, připadlo státu . .	228
143. Smrt dědice, který dědictví neodmítl, v průběhu řízení o dědictví	229
Výběr z ustanovení o. s. ř.	232
Přehled uveřejněných judikátů podle právních předpisů	237
Věcný rejstřík	246

PŘEHLED JUDIKATURY

ve věcech nákladů řízení

Sestavila
JUDr. Petra Polišenská

Úvodem

Přehled judikatury ve věcech nákladů řízení představuje rozhodnutí, vztahující se k § 137 až 151a občanského soudního řádu, která jsou využívána v každodenní praxi na soudech všech stupňů, a proto předpokládám, že v této ucelené podobě bude přínosem.

Do Přehledu jsem zařadila jak judikáty vytvořené z rozhodnutí Nejvyššího soudu, tak i judikáty vytvořené z rozhodnutí ostatních soudů, které byly publikovány v právních periodikách a dalších právních pramenech. Přitom jsem do Přehledu neopomněla zařadit i několik starších judikátů, např. z Vážného sbírky, aby vytvořený Přehled byl skutečně komplexní a oblast nákladů řízení v občanském procesu zmapoval opravdu celou.

Navíc jsou v Přehledu zařazeny i judikáty, které jsou běžně začleněny do tzv. Centrální judikatury, a přestože nebyly publikovány v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, tak jsou součástí centrální evidence soudních rozhodnutí, která je vedena na Nejvyšším soudu a je využívána v rozhodovací praxi soudů.

Tímto širokým záběrem do judikatury soudů jsem se snažila vytvořit celistvý souhrn judikatury z oblasti nákladů řízení, aby tento Přehled mohl být pomocníkem pro rozhodovací činnost na všech stupních civilního řízení.

Autorka

Zkratky

Periodika a další prameny:

R, Rc	Sbírka rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu
PrRo	Právní rozhledy (vydává C. H. Beck)
SoRo	Soudní rozhledy (vydává C. H. Beck)
SoJ	Soudní judikatura z oblasti občanského, obchodního a pracovního práva
SJS	Soudní judikatura ve věcech správních (do dubna 2000 vydávalo nakladatelství Codex Bohemia, s. r. o., od května do 2000 do konce roku 2002 ASPI Publishing, s. r. o.)
Soubor	Soubor rozhodnutí Nejvyššího soudu
Sb. NSS	Sbírka rozhodnutí Nejvyššího správního soudu (vydává Nejvyšší správní soud v nakladatelství Wolters Kluwer ČR, a. s.)
AdNotam	Ad Notam – časopis vydávaný Notářskou komorou
Výběr	Výběr judikatury/katastrální Výběr judikatury/civilní

Centrální evidence soudních rozhodnutí

Správní právo

Vážný	Sbírka rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ve věcech občanských, vycházela v letech 1919 až 1948 (Vážného sbírka)
--------------	---

www.nsoud.cz

Právní předpisy:

Listina	Listina základních práv a svobod, vyhlášená pod č. 2/1993 Sb.
exekuční řád	zák. č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)
not. ř.	zák. č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
obč. zák.	zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
obch. zák.	zák. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
o. s. ř.	zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
spr. ř.	zák. č. 500/2004 Sb., správní řád
tr. zák.	zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon
tr. řád	zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
ZŠŠ	zák. č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový

Druhy nákladů řízení

(k § 137 až 139 o. s. ř.)

1. Daň z přidané hodnoty u odměny likvidátora jmenovaného do funkce soudem

§ 71 odst. 6, 9 obch. zák.
vyhláška č. 479/2000 Sb.

Likvidátorce jmenované soudem nenáleží k jí přiznané odměně likvidátora náhrada 19% daně z přidané hodnoty, neboť přiznání této částky vedle odměny likvidátora a vedle náhrady nákladů spojených s likvidací zákon neumožňuje.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 4. 2005, sp. zn. 7 Cmo 520/2004
SoRo č. 1/2006, s. 24

Z odůvodnění:

Podle § 71 odst. 6 obch. zák. odměnu likvidátora určuje v případě likvidátora jmenovaného soudem soud. Podle § 71 odst. 9 obch. zák. Ministerstvo spravedlnosti stanoví vyhláškou pravidla pro určení výše odměny likvidátora společnosti jmenovaného soudem a v jakých případech náhradu hotových výdajů a odměnu likvidátora hradí stát. Podle § 1 odst. 1 vyhlášky č. 479/2000 Sb. odměna a náhrada hotových výdajů podle této vyhlášky náleží v případech stanovených obchodním zákoníkem likvidátorovi jmenovanému soudem. Podle § 4 citované vyhlášky nedostačuje-li likvidační majetek zcela nebo zčásti k úhradě odměny, náleží likvidátorovi odměna ve výši 1 000 Kč. Soud může podle okolností případu odměnu likvidátora přiměřeně zvýšit až do výše 5 000 Kč. Moderace výše odměny je tak možná jen v mezích § 4 vyhlášky č. 479/2000 Sb.,

nejvyšší částka činí 5 000 Kč. Okolnostmi případu je třeba rozumět věc samu a nikoli osobní poměry likvidátora (tedy zda je likvidátor plátcem DPH). V daném případě navíc soud určil odměnu nejvyšší možnou částkou.

Z citovaných ustanovení zákona a prováděcí vyhlášky plyne, že při stanovení odměny likvidátora zákonodárce žádným způsobem neupravil otázku týkající se daně z přidané hodnoty placené dle zákona likvidátorem z jeho odměny. Otázky, kdo je plátcem DPH, resp. co je předmětem daně, řeší daňové předpisy – § 2 a § 14 odst. 2 písm. a) zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty. Za poskytnutí služby se považuje rovněž poskytnutí služby za úplatu i na základě rozhodnutí státního orgánu. Tyto daňové předpisy však samozřejmě nijak neurčují, zda osobám poskytujícím služby na základě rozhodnutí státního orgánu (likvidátor určený soudem) musí být DPH tímto orgánem přiznáno ještě vedle přiznané odměny. Takové určení je na speciálních právních předpisech, přičemž těmi jsou pro daný případ obchodní zákoník a vyhlášky č. 479/2000 Sb. Ty však neurčují, že by DPH mělo být soudem vedle odměny likvidátorovi jmenovanému soudem přiznáno a vyplaceno.

Je skutečností, že podle § 137 odst. 3 o. s. ř. v případech odměny za zastupování v občanském soudním řízení advokátem nebo notářem v rozsahu jeho oprávnění stanoveného zvláštními právními předpisy, patří k nákladům řízení rovněž částka odpovídající dani z přidané hodnoty. Jak je vidno, nejde o odměnu, resp. součást odměny zástupce, ale o další předmět nákla-

dů řízení (náklady řízení jsou např. tlumočné, hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, odměna za zastupování). Jak správně uvedl soud prvního stupně, likvidátorka v daném případě není zástupcem účastníka řízení, ale je soudem jmenovaným orgánem společnosti – likvidátorem (§ 71 odst. 5 obch. zák.). Ustanovení § 137 odst. 3 o. s. ř. tak na ni nedopadá, ostatně likvidace, resp. její průběh není občansko-právním řízením, ale je hmotněprávním procesem právnícké osoby.

V daném případě, z výše uvedených důvodů, likvidátorce nenáleží k jí přiznané odměně likvidátora náhrada 19% daně z přidané hodnoty ve výši 950 Kč, když přiznání této částky vedle odměny likvidátora a vedle náhrady nákladů spojených s likvidací zákon neumožňuje. Odvolací soud proto usnesení soudu prvního stupně podle § 219 o. s. ř. potvrdil.

Odvolací soud ještě dodal, že z hlediska náročnosti a odpovědnosti činnosti likvidátora obchodní společnosti lze souhlasit s názorem, že je tímto souměřitelná s činností advokáta, nicméně pakliže zákon tuto skutečnost nezohledňuje tím, že by výslovně i likvidátorovi – plátcí DPH tuto daň nějakým způsobem kompenzoval, nelze toto činit v rámci soudního rozhodnutí o odměně likvidátora.

2. Náklady řízení. Odměna za zastupování. Odměna advokáta. Daň z přidané hodnoty

§ 137 o. s. ř.

§ 152, § 165 odst. 1, 2, § 169 písm. e) obch. zák.

Částka odpovídající dani z přidané hodnoty je jedním z druhů nákladu řízení (§ 137 odst. 1 a 3 o. s. ř.), a to za předpokladu, že účastníka řízení zastu-

poval advokát, notář nebo patentový zástupce, který je plátcem daně z přidané hodnoty. Tato částka tvoří součást nákladů řízení účastníka i v řízení, které bylo zahájeno přede dnem 1. 5. 2004 a které nebylo do 30. 4. 2004 skončeno.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1556/2004
R 21/2005

Z odůvodnění:

V projednávané věci bylo z hlediska skutkového stavu zjištěno (správnost zjištění soudů v tomto směru dovolatel nezpochybňuje), že žalovaný poskytl dne 22. 3. 2001 žalobci půjčku ve výši 115 000 Kč, že žalobce se zavázal vrátit půjčku žalobci nejpozději do 22. 5. 2001 a že k zajištění pohledávky z půjčky bylo na základě zástavní smlouvy ze dne 22. 3. 2001 zřízeno zástavní právo k nemovitostem ve vlastnictví žalobce, zapsaným na listu vlastnictví č. 431 u Katastrálního úřadu v B. pro obec a katastrální území B. Dne 22. 3. 2001 dále účastníci uzavřeli kupní smlouvu, podle které žalobce prodal tyto nemovitosti žalovanému za 115 000 Kč s tím, že „na úplné vyrovnání kupní ceny si započítává kupující se souhlasem prodávajícího vůči prodávajícímu svou pohledávku z titulu smlouvy o půjčce uzavřené dne 22. 3. 2001 notářským zápisem JUDr. K. R., notáře se sídlem v K.“ a že „smluvní strany vážou vznik práv a povinností z této smlouvy na odkládací podmínku, kterou je nezaplacení dlužné částky podle shora citované smlouvy o půjčce ve lhůtě do 31. 5. 2001.“ Dne 22. 3. 2001 účastníci rovněž uzavřeli s JUDr. K. R., notářem v K., smlouvu o svěření, podle které předali notáři JUDr. K. R. do úschovy čtyři vyhotovení kupní smlouvy ze dne 22. 3. 2001 a návrh „na vklad citované smlouvy do katastru nemovitostí“ s tím, že tyto listiny vydá notář žalobci nejpozději do 3 dnů po-

tě, kdy mu bude prokázáno vrácení dlužné částky 115 000 Kč podle smlouvy o půjčce ze dne 22. 3. 2001, nebo žalovanému, nebude-li dlužná částka 115 000 Kč podle smlouvy o půjčce ze dne 22. 3. 2001 vrácena věřiteli nejpozději do 31. 5. 2001. Uvedené listiny vydal dne 5. 6. 2001 notář JUDr. K. R. žalovanému a ke dni 5. 6. 2001 byl na základě kupní smlouvy ze dne 22. 3. 2001 proveden vklad vlastnického práva ve prospěch žalovaného.

Za tohoto stavu věci souhlasí dovolací soud se závěrem odvolacího soudu v tom, že skutečným účelem kupní smlouvy ze dne 22. 3. 2001 nebyla koupě předmětných nemovitostí žalovaným, ale že šlo o ujednání, jehož smyslem bylo, aby tyto nemovitosti (dané žalobcem do zástavy ve prospěch pohledávky žalovaného z půjčky ze dne 22. 3. 2001) „přešly“ při prodlení s plněním zajištěné pohledávky do vlastnictví žalovaného a aby tímto způsobem byla zajištěná pohledávka uhrazena; skutečným účelem kupní smlouvy ze dne 22. 3. 2001 tedy bylo sjednání tzv. propadné zástavy.

Zástavní právo slouží k zajištění pohledávky tím, že zástavní věřitel má právo na uspokojení své pohledávky z výtěžku zpeněžení zástavy, jestliže dluh, který jí odpovídá, nebude včas splněn, přičemž zástavu lze zpeněžit jen ve veřejné dražbě nebo soudním prodejem zástavy (srov. § 152 a § 165 odst. 1 a 2 obč. zák.). Zástavní právo tedy zástavnímu věřiteli umožňuje, aby – v případě, že zajištěnou pohledávku dlužník nesplnil včas – se domáhal zpeněžení zástavy ve veřejné dražbě nebo soudním prodejem zástavy a aby z výtěžku tohoto zpeněžení dosáhl uspokojení své pohledávky. Ujednání zástavních smluv, dohod o vypořádání dědictví a samostatně uzavřená ujednání, jejichž skutečným smyslem (účelem) je sjednání tzv. propadné zástavy (tj. sjednání toho, že

při prodlení s plněním zajištěné pohledávky zástava propadne zástavnímu věřiteli nebo že si ji zástavní věřitel může ponechat za určenou cenu), jsou v rozporu se zákonem vymezeným účelem zástavního práva, a proto je ustanovení § 169 písm. e) obč. zák. (srov. též § 39 obč. zák.) prohlášen za neplatný. Je proto neplatným právním úkonem také kupní smlouva, která byla uzavřena za účelem, aby pohledávka kupujícího zástavního věřitele byla uspokojena tím, že na něj přejde vlastnictví prodávajícího zástavního dlužníka k zástavě, a na uvedeném závěru, který ustálená judikatura soudů dovodila již pro právní vztahy vzniklé před 1. 1. 2001 (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2000, sp. zn. 21 Cdo 2204/99, uveřejněný pod č. 131 v časopise Soudní judikatura, ročník 2000), nemá dovolací soud důvod cokoliiv měnit.

Námítky dovolatele o tom, že „všechny listiny pro účastníky připravoval notář,“ že „žalovaný byl zcela přesvědčen o bezchybnosti práce notáře“ a že „si žalobce musel být vědom právních následků, které s podpisem smluv byly spojeny,“ jsou pro právní posouzení věci nerozhodné. Okolnosti, zda listiny sepsal některý z účastníků nebo účastníci oba nebo zda mají formu notářského zápisu, totiž nemají a nemohou mít žádný vliv na posouzení platnosti (neplatnosti) právních úkonů v nich obsažených. Dovojuje-li dovolatel, že „si žalobce musel být vědom právních následků, které s podpisem smluv byly spojeny,“ přehlíží současně, že právních důsledků sjednání tzv. propadné zástavy si byl (musel být) vědom i žalovaný. Sjednali-li si účastníci tzv. propadnou zástavu, nemůže být závěr vycházející z neplatnosti takového ujednání, stanoveného zákonem, ani v rozporu s dobrými mravy ve smyslu ustanovení § 3 obč. zák.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu je z hlediska uplatněných

dovolacích důvodů správný. Protože nebylo zjištěno (a ani dovolatelem tvrzeno), že by rozsudek odvolacího soudu byl postižen některou z vad uvedených v ustanovení § 229 odst. 1 o. s. ř., § 229 odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. nebo v § 229 odst. 3 o. s. ř. anebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání žalovaného podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř. zamítl.

Protože dovolání žalovaného bylo zamítnuto, má žalobce ve smyslu ustanovení § 243b odst. 5 věty první, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř. právo, aby mu žalovaný nahradil náklady potřebné k účelnému uplatňování práva v dovolacím řízení.

Za dovolacího řízení nepochybně vznikly žalobci náklady, které spočívají v odměně za zastupování advokátem ve výši 5000 Kč [srov. § 5 písm. b), § 10 odst. 3 a § 18 odst. 1 vyhlášky č. 484/2000 Sb. ve znění vyhlášek č. 49/2001 Sb., č. 110/2004 Sb. a č. 617/2004 Sb.] a v paušální částce náhrad výdajů ve výši 75 Kč (srov. § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb. ve znění vyhlášek č. 235/1997 Sb., č. 484/2000 Sb. a č. 68/2003 Sb.).

Vzhledem k tomu, že zástupce žalobce advokát Mgr. J. T. osvědčil, že je plátcem daně z přidané hodnoty, zabýval se dovolací soud též otázkou, zda k nákladům řízení vzniklým žalobci za dovolacího řízení náleží též částka odpovídající dani z přidané hodnoty.

Dovolací řízení v této věci bylo zahájeno (srov. § 243c odst. 1 a § 82 odst. 1 o. s. ř.) podáním dovolání dne 2. 2. 2004. Podle právní úpravy účinné v té době se daň z přidané hodnoty placená advokátem jako zástupcem účastníka nepovažovala za součást nákladů řízení ve smyslu ustanovení § 137 o. s. ř. a o částku odpovídající

této dani se ani nezvyšovala odměna za zastupování (srov. například právní názor uvedený ve Stanovisku občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 1995, sp. zn. Cpjn 81/94, jež bylo uveřejněno pod č. 45 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, r. 1995). Dnem 10. 3. 2004 nabyla účinnosti vyhláška č. 110/2004 Sb., kterou se mění vyhláška č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění vyhlášky č. 49/2001 Sb., jež do vyhlášky č. 484/2000 Sb. doplnila ustanovení § 19a; podle odstavce 1 tohoto ustanovení „zastupuje-li v řízení advokát nebo notář, který je ke dni rozhodnutí o povinnosti k náhradě nákladů řízení plátcem daně z přidané hodnoty, zvyšuje se odměna o částku odpovídající dani z přidané hodnoty, kterou je advokát nebo notář povinen z odměny určené podle této vyhlášky odvést podle zvláštního předpisu,“ s tím, že ve smyslu čl. II vyhlášky č. 110/2004 Sb. „při určení výše paušální odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem v jednotlivém stupni občanského soudního řízení nebo soudního řízení správního, které nebylo v tomto stupni ukončeno ke dni nabytí účinnosti této vyhlášky, se postupuje podle dosavadní právní úpravy.“

S účinností ode dne 1. 5. 2004 bylo do občanského soudního řádu doplněno (srov. Část dvacátou druhou, Čl. XXII bod 1 a Část třicátou třetí, Čl. XXXIII zákona č. 237/2004 Sb., kterým se v souvislosti s přijetím zákona o dani z přidané hodnoty mění některé zákony a přijímají některá další opatření a mění zákon č. 353/2003 Sb.,

o spotřebních daních, ve znění zákona č. 479/2003 Sb., a zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů) ustanovení § 137 odst. 3, podle kterého v případech uvedených v odstavci 2 (tj. zastupoval-li účastníka řízení advokát, notář nebo patentový zástupce, a patřil-li proto odměna za zastupování k nákladům řízení) patří k nákladům řízení rovněž částka odpovídající dani z přidané hodnoty, kterou je advokát, notář nebo patentový zástupce povinen z odměny za zastupování a z náhrad odvést podle zvláštního právního předpisu.

Z ustanovení § 137 odst. 3 o. s. ř. vyplývá, že částka odpovídající dani z přidané hodnoty, kterou je advokát, notář nebo patentový zástupce povinen z odměny za zastupování a z náhrad odvést podle zvláštního právního předpisu, nepředstavuje – na rozdíl od ustanovení § 19a odst. 1 vyhlášky č. 484/2000 Sb. ve znění vyhlášky č. 110/2004 Sb. – zvýšení odměny za zastupování, ale jeden z druhů nákladů řízení, příkladmo vypočtených v ustanovení § 137 odst. 1 o. s. ř., který patří k nákladům řízení jen tehdy, zastupoval-li účastníka řízení advokát, notář nebo patentový zástupce, a odměna za zastupování proto patří k nákladům řízení, a je-li tento zástupce plátcem daně z přidané hodnoty.

Protože není dobře možné, aby částka odpovídající dani z přidané hodnoty byla samostatným druhem nákladů řízení a současně důvodem ke zvýšení odměny za zastupování jako jiného z druhů nákladů řízení, dovolací soud dospěl k závěru (s přihlédnutím k právní síle obou právních předpisů a na základě zásady *lex posterior derogat priori*), že ustanovení § 19a odst. 1 vyhlášky č. 484/2000 Sb. ve znění vyhlášky č. 110/2004 Sb. – i když bylo výslovně zrušeno až dnem 8. 12. 2004 (srov. vyhlášku č. 617/2004 Sb., kterou se mění vyhláška č. 484/2000 Sb., kterou se stano-

ví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, a zrušuje vyhláška č. 110/2004 Sb., kterou se mění vyhláška č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění vyhlášky č. 49/2001 Sb.) – pozbylo dnem 30. 4. 2004 účinnosti, a že z něj proto při určení výše paušální odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem v jednotlivém stupni občanského soudního řízení nebo soudního řízení správního nelze nadále vycházet.

Zákon č. 237/2004 Sb., kterým bylo do občanského soudního řádu doplněno ustanovení § 137 odst. 3, neobsahuje žádná přechodná ustanovení. Vzhledem k tomu, že při změnách právních předpisů procesněprávní povahy platí zásada (ve vztahu k občanskému soudnímu řízení výslovně vyjádřená například v ustanovení § 355 zákona č. 99/1963 Sb. nebo v Části dvanácté, Hlavě I bodu 1 zákona č. 30/2000 Sb.), že nové procesní právo (jeho změny) platí ode dne nabytí účinnosti nové právní úpravy i pro řízení zahájená přede dnem nabytí její účinnosti s tím, že právní účinky úkonů, které v řízení nastaly přede dnem nabytí účinnosti nové právní úpravy, zůstávají zachovány, a že zákon v tomto případě nestanovil ohledně užití nového ustanovení § 137 odst. 3 o. s. ř. z této zásady výjimku, dospěl dovolací soud k závěru, že usta-

novení § 137 odst. 3 o. s. ř. platí i pro ta řízení, která byla zahájena přede dnem 1. 5. 2004 a která nebyla do 30. 4. 2004 skončena.

I když v projednávané věci bylo dovolací řízení zahájeno přede dnem 1. 5. 2004, dovolací soud z výše uvedených důvodů dovodil, že k nákladům řízení, které žalobci za dovolacího řízení vznikly, patří vedle odměny za zastupování advokátem a paušální částky náhrad výdajů rovněž částka odpovídající dani z přidané hodnoty, kterou je advokát povinen z odměny za zastupování a z náhrad odvést podle zvláštního právního předpisu (tj. podle zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty), tedy částka (po zaokrouhlení) 964,30 Kč.

Celkovou náhradu nákladů dovolacího řízení ve výši 6039,30 Kč je žalovaný povinen zaplatit k rukám advokáta, který žalobce v tomto řízení zastupoval (§ 149 odst. 1 o. s. ř.).

3. Náhrada soudního poplatku

§ 137 o. s. ř.

Účastníku řízení může být při rozhodování o náhradě nákladů řízení přiznána i náhrada soudního poplatku, který dosud nezaplatil.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2002, sp. zn. 29 Odo 674, 675/2001
Rc 22/2003

Z odůvodnění:

Dovolatelka má pravdu, že postup soudu prvního stupně, pokud šlo o soudní poplatek z odvolání, nebyl správný. Soud měl totiž postupovat v souladu s ustanovením § 210 odst. 2 o. s. ř. a usnesení o povinnosti odvolatelky zaplatit soudní poplatek

z odvolání vydat a doručit ještě před předložením věci odvolacímu soudu k rozhodnutí. Nelze však souhlasit s tím, že jí tímto nesprávným postupem soudu byla odňata možnost realizovat její procesní práva (uplatnit soudní poplatek z odvolání jako součást nákladů odvolacího řízení). Povinnost zaplatit soudní poplatek z odvolání totiž žalované vznikla již podáním odvolání. To vyplývá z ustanovení § 4 písm. a) zákona č. 549/1991 Sb. v rozhodném znění, tj. ve znění zákona č. 271/1992 Sb. Mohla tedy výše zmiňovaný soudní poplatek jako součást nákladů odvolacího řízení uplatnit. O tom, že soudní praxe standardně umožňovala, aby účastníku občanského soudního řízení byla při rozhodování o náhradě nákladů řízení přiznána i náhrada soudního poplatku (§ 137 o. s. ř.), přesto že jej dosud nezaplatil, svědčí výklad podaný k zákonu č. 116/1966 Sb. ve stanovisku Nejvyššího soudu SSR ze dne 17. 3. 1976 publikovaném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem 14/1976, písmeno j), nebo výklad podaný k zákonu č. 147/1984 Sb. ve zhodnocovací zprávě občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSR, publikované v Bulletinu Nejvyššího soudu ČSR – občanskoprávní části č. 1/1987 na s. 37. Navíc vzhledem k výše uvedenému nebránil nesprávný postup soudu prvního stupně dokonce ani tomu, aby odvolací soud v rozhodnutí ve věci samé zahrnul do nákladů řízení, jejichž náhradu přisoudil úspěšné žalované, i náklady na nezaplacený soudní poplatek z odvolání, i když je žalovaná sama neuplatnila. Rozsudkem odvolacího soudu ve věci samé se však dovolací soud nemůže zabývat, neboť řízení o dovolání proti tomuto rozhodnutí bylo zastaveno.

4. Rozhodování o náhradě nákladů odvolacího řízení při nezaplacení soudního poplatku z odvolání

§ 137 o. s. ř.

Při rozhodování o náhradě nákladů odvolacího řízení přihlíží odvolací soud i k dosud nezaplacenému soudnímu poplatku z odvolání.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2002, sp. zn. 29 Odo 674, 675/2001
C 1207 – Soubor

Z odůvodnění:

Odvolací soud napadeným usnesením potvrdil usnesení soudu prvního stupně, kterým uložil žalované povinnost zaplatit soudní poplatek z odvolání proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 20. 10. 1994, čj. 11 C 384/93-21, ve výši 160 000 Kč.

Žalovaná podala proti usnesení odvolacího soudu dovolání, ve kterém tvrdí dovolací důvod uvedený v § 241 odst. 3 písm. a) o. s. ř., neboť jí byla, podle jejího názoru, v průběhu řízení odňata možnost jednat před soudem. Konkrétně namítá, že v důsledku nesprávného postupu soudu, který ji nevyzval k zaplacení soudního poplatku z odvolání před jednáním u Městského soudu v Praze, byla zbavena možnosti uplatňovat náhradu soudního poplatku vůči žalobci. Žalovaná také nesouhlasí s názorem odvolacího soudu, že měla povinnost zaplatit poplatek i bez výzvy soudu. Tento svůj nesouhlas odůvodňuje tím, že poplatek bylo třeba platit na účet soudu, jehož číslo žalovaná neznala a taktéž neznala příslušný variabilní a konstantní symbol. Tyto údaje se žalovaná dozvěděla až z výzvy soudu. Nadto uvádí, že původně měla za to, že

povinnost k placení soudního poplatku nemá.

Nejvyšší soud České republiky posoudil dovolání podle občanského soudního řádu ve znění účinném před novelou č. 30/2000 Sb. a dovodil, že dovolání není přípustné.

Aby šlo o vadu řízení podle § 237 odst. 1 písm. f) o. s. ř., tedy o vadu řízení spočívající v tom, že účastníku řízení byla v průběhu řízení nesprávným postupem soudu odňata možnost jednat před soudem, musí být kumulativně splněno několik podmínek. Mimo jiné musí jít o „nesprávný“ postup soudu (z hlediska zachování postupu soudu určeného zákonem nebo dalšími právními předpisy), jímž je dovolateli odňata možnost jednat před soudem (znemožněna realizace těch procesních práv, která dovolateli občanský soudní řád dává – srov. usnesení Nejvyššího soudu uveřejněná pod čísly 27/1998 a 49/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

V tomto případě dovolatelka spatřuje nesprávný postup soudu prvního stupně v tom, že ji vyzval k zaplacení soudního poplatku z odvolání až po rozhodnutí odvolacího soudu. Tvrdí, že následkem tohoto nesprávného postupu pak byla zbavena možnosti uplatnit soudní poplatek z odvolání jako součást nákladů řízení, jež jí jako straně úspěšné v odvolacím řízení byly odvolacím soudem přiznány.

Dovolatelka má pravdu, že postup soudu prvního stupně, pokud šlo o soudní poplatek z odvolání, nebyl správný. Soud měl totiž postupovat v souladu s § 210 odst. 2 o. s. ř. a usnesení o povinnosti odvolatelky zaplatit soudní poplatek z odvolání vydat a odvolatelce doručit ještě před předložení věci odvolacímu soudu k rozhodnutí. Nelze však souhlasit s tím, že jí tímto ne-

správným postupem soudu byla odňata možnost realizovat její procesní práva (uplatnit soudní poplatek z odvolání jako součást nákladů odvolacího řízení). Povinnost zaplatit soudní poplatek z odvolání totiž žalované vznikla již podáním odvolání. To vyplývá z § 4 písm. a) zákona č. 549/1991 Sb. v rozhodném znění, tj. ve znění zákona č. 271/1992 Sb. Mohla tedy výše zmiňovaný soudní poplatek jako součást nákladů odvolacího řízení uplatnit. O tom, že soudní praxe standardně umožňovala, aby účastník občanského soudního řízení byla při rozhodování o náhradě nákladů řízení přiznána i náhrada soudního poplatku (§ 137 o. s. ř.) přesto, že jej dosud nezaplatil, svědčí výklad podaný k zákonu č. 116/1966 Sb., ve stanovisku Nejvyššího soudu SSR ze dne 17. 3. 1976 publikovaném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem 14/1976, písmeno j) nebo výklad podaný k zákonu č. 147/1984 Sb. ve hodnotící zprávě občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSR, publikované v Bulletinu Nejvyššího soudu ČSR – občanskoprávní části č. 1/1987 na s. 37. Navíc vzhledem k výše uvedenému nebránil nesprávný postup soudu prvního stupně dokonce ani tomu, aby odvolací soud v rozhodnutí ve věci samé zahrnul do nákladů řízení, jejichž náhradu přisoudil úspěšné žalované, i náklady na nezaplacený soudní poplatek z odvolání, i když je žalovaná sama neuplatnila. Rozsudkem odvolacího soudu ve věci samé se však dovolací soud nemůže zabývat, neboť řízení o dovolání proti tomuto rozhodnutí bylo zastaveno.

Řízení tedy vadou podle § 237 odst. 1 písm. f) o. s. ř. postiženo není.

5. Náklady řízení a poučovací povinnost soudu

§ 5, 137 o. s. ř.

I. Je povinností soudu poučit účastníky řízení o ustanovení § 137 o. s. ř., ve kterém jsou demonstrativně vyjmenovány jednotlivé druhy nákladů řízení, aby každý z účastníků mohl posoudit, zda mu některý z těchto nákladů vznikl, a aby mohl uvážit, zda se bude domáhat jeho náhrady nebo zda se práva na tuto náhradu vzdá.

II. Jestliže již z obsahu spisu je zřejmé, že účastník vznikly konkrétní náklady řízení (např. zaplacením soudního poplatku, složením zálohy na znalecký posudek atd.), spadá do poučovací povinnosti soudu podle § 5 o. s. ř. i poučení účastníka o tom, že tyto výdaje patří mezi náklady řízení, jejichž náhradu může účastník uplatnit nebo se jí vzdát.

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 17. 3. 1998, sp. zn. 16 Co 69/1998
SoRo č. 7/1998, s. 174

Z odůvodnění:

Napadeným rozsudkem okresní soud zamítl návrh, aby žalovaný byl povinen zaplatit žalobci 4 375 Kč s přísl. z titulu náhrady škody vzniklé schodkem na svěřených hodnotách, žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení a zavázal žalobce zaplatit na nákladech řízení státu 346 Kč. Výrok o nákladech řízení účastníků odůvodnil tím, že žalobce měl ve věci neúspěch a úspěšný žalovaný se práva na náhradu nákladů řízení prostřednictvím své zmocněnkyně vzdal.

Proti rozsudku okresního soudu podal včas odvolání žalovaný, který tento rozsudek napadal pouze ve výroku o nákladech řízení účastníků a namítal, že pokud se je-

ho zmocněnkyně vzdala práva na náhradu nákladů řízení, myslela tím cestovné, poštovné a zaplacených 700 Kč, nikoli ovšem zálohu na znalecký posudek ve výši 3500 Kč složenou žalovaným. Pokud by žalovanému bylo sděleno, že za náklady řízení se považuje i tato záloha, v žádném případě by se tohoto práva nevzdal. Domáhal se změny rozsudku okresního soudu v napadené části tak, že žalobce je povinen zaplatit mu náklady řízení ve výši 3 500 Kč.

Žalobce se k podanému odvolání nevyjádřil.

Krajský soud jako soud odvolací přezkoumal bez jednání [§ 214 odst. 2 písm. f) o. s. ř.] rozsudek soudu I. stupně, jakož i řízení jemu předcházející, se zřetelem k § 206 odst. 3 a § 212 odst. 1 o. s. ř. pouze v napadené části, tj. ve výroku o nákladech řízení účastníků, a dospěl k závěru, že odvolání žalovaného je důvodné.

Podle § 5 o. s. ř. soudy poskytují účastníkům poučení o jejich procesních právech a povinnostech. V rámci této procesní poučovací povinnosti je soud ve sporném řízení povinen jeho účastníky poučit i o tom, že mohou požadovat po své protistraně náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva, tj. nákladů řízení ve smyslu § 142 o. s. ř. Povinnosti soudu je též poučit účastníky o obsahu § 137 o. s. ř., ve kterém jsou demonstrativně vyjmenovány jednotlivé náklady řízení, aby každý z účastníků mohl posoudit, zda mu některý z těchto nákladů vznikl, a aby mohl uvážít, zda se bude domáhat jeho náhrady nebo zda se práva na tuto náhradu vzdá. Jestliže již z obsahu spisu je zřejmé, že účastníkovi vznikly konkrétní náklady řízení (např. zaplacený soudní poplatek, složená záloha na znalecký posudek atd.), spadá do poučovací povinnosti soudu podle § 5 o. s. ř. i poučení účastníka o tom, že tyto výdaje patří mezi náklady řízení, je-

jichž náhradu může účastník uplatnit nebo se jí vzdát. V případě, že se takto úplně a konkrétně poučený účastník práva na náhradu nákladů řízení výslovně vzdá, soud mu toto právo nepřizná, byť měl ve věci úspěch.

V posuzované věci je z obsahu spisu (čl. 53) zřejmé, že žalovanému vznikly náklady řízení tím, že složil zálohu na znalecký posudek nařízený soudem ve výši 3 500 Kč. Z protokolu o jednání okresního soudu, při kterém byl vyhlášen napadený rozsudek, není nijak patrné, že by soud I. stupně poučil žalovaného o jeho právu na náhradu nákladů řízení, tak jak bylo výše uvedeno, zejména o tom, že složená záloha na znalecký posudek ve výši 3 500 Kč (resp. její část, z níž bylo znalkyni proplaceno znalečné) je nákladem řízení ve smyslu § 137 o. s. ř., jehož náhradu může žalovaný v případě svého úspěchu podle § 142 o. s. ř. požadovat. Za této situace projev zástupkyně žalovaného učiněný do protokolu, podle něhož se zástupkyně žalovaného „vzdává za žalovaného práva na náhradu nákladů řízení“, nelze posuzovat jako vzdání se práva na náhradu nákladu spočívajícího v zaplacení zálohy na znalecký posudek, když ze spisu nelze nijak dovodit, že by se projev zástupkyně žalovaného vztahoval i k tomuto nákladu.

Odvolací soud proto rozsudek soudu prvního stupně v napadené části podle § 220 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř. změnil tak, že zavázal neúspěšného žalobce zaplatit žalovanému náhradu nákladů řízení ve výši 3 234,80 Kč (skutečným nákladem žalovaného je ze složené zálohy na znalecký posudek jen částka 3 234,80 Kč, která byla použita na znalečné; zbytek zálohy ve výši 265,20 Kč byl žalovanému podle obsahu platebního poukazu okresního soudu vrácen).

6. Náklady řízení ve smyslu

§ 137 o. s. ř.

§ 137 o. s. ř.

Výčet možných nákladů v ustanovení § 137 o. s. ř. je jen příkladný a mezi náklady řízení patří i jiné zde neuvedené náklady, pokud vznikly účastníku v souvislosti s určitým konkrétním řízením a jinak by mu nevznikly. Souvislost vzniku těchto nákladů s určitým řízením musí prokázat ten, kdo se domáhá jejich náhrady.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 12. 1996, sp. zn. 5 Cmo 228/1996
PrRo č. 5/1997, s. 265

Z odůvodnění:

Napadeným usnesením soud prvního stupně na základě zpětvzetí návrhu zastavil řízení ve věci. Zároveň přiznal navrhovateli náhradu nákladů ve výši Kč 4 664, tj. ve výši odpovídající polovině zaplaceného soudního poplatku. Další požadované náklady, tj. náhradu mzdy pracovníků navrhovatele, kteří jej zastupovali, nepřiznal, neboť nejde o advokáty ani komerční právníky a přiznání těchto nákladů nemá oporu v žádném zákonném ustanovení.

Proti tomuto usnesení se včas odvolal navrhovatel, a to pokud jde o výrok o nákladech řízení, a navrhuje, aby mu byla navíc přiznána částka 1 280 Kč, tedy celkem 5 944 Kč. Uvádí, že podle § 142 odst. 1 o. s. ř. je nárok na náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatnění práva proti účastníku, který ve věci neměl úspěch. Není podmínkou, že se musí jednat o advokáta nebo komerčního právníka. Navrhovatelé vznikly přímé náklady s vedením tohoto sporu spočívající v hodinové mzdě jeho pracovníků. Jde o sepsání žaloby právníkem pobočky JUDr. Z. D. Jeho úkon vyža-

doval 5 hodin a jeho hodinová mzda činí 71,40 Kč. K tomu přistupuje 200 % režie, která je obvyklou obchodní zvyklostí a která kryje vedlejší náklady, jako kooperaci se spolupracovníky, využívání kanceláře, kancelářské techniky apod. Zpětvzetí provedl Mgr. A. W., jehož hodinová mzda činí 69,67 Kč a zpětvzetí zabralo jednu hodinu. Režie je započtena stejnou sazbou. Ocenění těchto úkonů mohl soud provést odchylně, ale nemohl tyto nároky zcela zamítnout, když tyto náklady vznikly.

Odvolací soud konstatuje, že ustanovení § 137 o. s. ř. uvádí určitý výčet nákladů řízení, kde žádné náklady takového druhu, jako se jich navrhovatel domáhá, uvedeny nejsou. Jde však jen o výčet příkladný, jak plyne z toho, že tento výčet je uvozen slovem „zejména“, a lze si tedy pod náklady řízení představit i jakékoliv jiné náklady, které účastníkům v souvislosti s tímto řízením vzniknou. Ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř. stanoví, že účastníku, který má v řízení úspěch, se přizná náhrada nutných nákladů k uplatnění práva nebo bránění právu proti účastníku neúspěšnému. Při rozhodování o nákladech řízení podle § 146 odst. 2 druhá věta o. s. ř., což je tento případ, je nutno nepochybně přiznat navrhovateli všechny nutné náklady související s tímto řízením.

Pokud jde o vymezení nákladů souvisejících s řízením, je nutno za ně považovat všechno, co účastník řízení by byl býval nemusel vynaložit, kdyby tohoto řízení nebylo. Protože bylo vedeno toto řízení, vznikly mu další výdaje než obvykle. Výši vynaložených výdajů ovšem musí takový účastník prokázat.

V tomto případě za navrhovatele jednali jeho pracovníci, tedy osoby pověřené podle § 21 o. s. ř. Skutečnost, že navrhovatel tyto osoby zaměstnává, že mají zařízené kanceláře opatřené kancelářskou

technikou, že při své práci spolupracují s jinými pracovníky navrhovatele atd. není ovšem vyvolána tímto konkrétním soudním řízením ani žádným jiným určitým soudním nebo jakýmkoliv jiným určitým řízením. Smyslem jejich zaměstnávání navrhovatelem je zajištění právní agendy související s jeho podnikatelskou činností obecně, a to nejen pokud jde o agendu soudních řízení, ale i jiné právní zajištění jeho hlavní činnosti. Tedy i kdyby vůbec nebylo tohoto řízení, nezměnilo by to nic na výši mezd vyplacených jeho pracovníkům, kteří se podíleli na tomto případě a nebylo prokázáno ani, že by vůbec vznikly i jiné náklady jen v souvislosti s tímto případem, které by jinak vzniknout nemohly. Proto nelze částky uplatněné navrhovatelem nad soudní poplatek považovat vůbec za náklady tohoto řízení ve smyslu § 137 o. s. ř., a to nikoliv proto, že zde nejsou uvedeny, ale proto, že není prokázána jejich souvislost právě a jediné s tímto řízením. Není tedy nutné ani uvažovat, zda jde o náklady nutné, a tedy ani nepřichází vůbec v úvahu jejich přiznání podle § 146 odst. 2 druhá věta o. s. ř.

Z uvedeného vyplývá, že napadené usnesení soudu prvního stupně je věcně správné, a proto bylo podle § 219 o. s. ř. potvrzeno.

7. Náklady řízení – odměna osobě nepovolané k poskytování právní pomoci

§ 137 o. s. ř.

Odměna za právní pomoc, kterou účastník zaplatil osobě, která není ani advokátem, ani komerčním právníkem, nepatří mezi náklady řízení uvedené v § 137 o. s. ř. a soud nemůže účastníkovi přiznat jejich náhradu.

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 1. 1996, sp. zn. 5 Co 2299/1995

SoRo č. 6/1996, s. 153

Z odůvodnění:

Soud prvního stupně napadeným usnesením zastavil řízení o návrhu žalobkyně, která se domáhala na žalovaném zaplacení částky 9 001 Kč jako náhrady škody za ztrátu na výdělku. K zastavení řízení došlo po zpětvzetí návrhu žalobkyně, které vedlejší účastník – pojišťovna – zaplatil 8 600 Kč. O nákladech řízení rozhodl soud tak, že uložil žalovanému, aby zaplatil žalobkyni částku 810 Kč, kterou žalobkyně vynaložila podle předložených stvrzenek za právní poradenství JUDr. D. (za poradu 200 Kč, za podání žaloby soudu 300 Kč, za odpověď soudu 310 Kč). Uvedl, že JUDr. D. není sice ani advokátem, ani komerčním právníkem, avšak žádný právní předpis nestanoví, že se účastník, pokud jde o poskytnutí právní pomoci, musí obracet vždy jen na advokáta nebo komerčního právníka. Žalobkyně uzavřela s JUDr. D. ústní smlouvu o poskytnutí právní pomoci, za tuto pomoc uvedené částky zaplatila, a jedná se tedy o náklady, které jí v souvislosti s tímto sporem vznikly, a soud jí je proto přiznal.

Proti usnesení, výslovně jen proti výroku o nákladech řízení, se odvolal žalovaný. Popírá, že by žaloba byla podána důvodně, neboť v době podání žaloby (1. 12. 1993) nebyla žalobkyni výše nároků známa. Přiznání nákladů za právní pomoc osobě, která není advokátem ani komerčním právníkem v částkách, které odporují advokátnímu tarifu, je v rozporu se zákonem i dobrými mravy.

Odvolací soud shledal odvolání žalovaného částečně důvodným.

Podle § 146 odst. 2 věty první o. s. ř. jestliže některý z účastníků zavinil, že řízení muselo být zastaveno, je povinen hradit jeho náklady. Byl-li však pro chování odpůrce vzat zpět návrh, který byl podán důvodně, je povinen hradit náklady řízení odpůrce (§ 146 odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

Odvolací soud souhlasí se soudem prvního stupně, že žalobkyně podala návrh důvodně. Žalobkyně se domáhala zaplacení částky 9 001 Kč a teprve po uhrazení částky 8 600 Kč pojišťovnou v březnu 1995 a částky 1 000 Kč žalovaným v dubnu 1995 vzala žalobu zpět. Není pravdou, že by žalobkyně vyjádřila svůj nárok neurčitě.

S odvolatelem je však třeba souhlasit v tom, že přiznání nákladů za právní pomoc poskytnutou žalobkyni JUDr. D. není správné. Podle ustanovení § 137 o. s. ř. náklady řízení jsou zejména hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, náklady důkazů, odměna notáře za prováděné úkony soudního komisaře a jeho hotové výdaje, odměna správce dědictví a jeho hotové výdaje, tlumočné a odměna za zastupování, je-li zástupcem advokát nebo komerční právník. Uplatněné náklady řízení sestávající z odměny za právní pomoc JUDr. D. nepatří mezi náklady uvedené v ustanovení § 137 o. s. ř. V řízení bylo prokázáno, že JUDr. D. není ani advokátem, ani komerčním právníkem, žalobkyni v soudním řízení ani nezastupoval. Soud nezkoumal, na základě jakého oprávnění poskytuje JUDr. D. právní pomoc za úplat. Podle ustanovení § 3 odst. 1 písm. c) bod 3 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, není živností činnost při výkonu povolání advokátů, komerčních právníků a patentových zástupců. Ani případné živnostenské oprávnění pro předmět podnikání „poradenská činnost“ či „obstaratelská činnost“ neopravňuje k úplatné činnosti, jejíž podstatou je poskytování právní pomoci.

Odvolací soud proto změnil podle § 220 o. s. ř. napadené usnesení ve výroku o nákladech řízení tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, zatímco v ostatních výrocích zůstává usnesení nedotčeno.

8. Odměna notáře v zastaveném řízení o dědictví

§ 137 o. s. ř.

Bylo-li řízení o dědictví zastaveno pro nedostatek jmění nebo pro předlužení dědictví anebo pro připadnutí dědictví státu, musí odměnu notáře jako soudního komisaře poukázat (po právní moci usnesení o určení její výše) notáři příslušný okresní soud, který jej podle ustanovení § 38 o. s. ř. pověřil úkony v řízení o dědictví.

Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 18. 7. 1994, sp. zn. 11 Co 308/1994
Rc 30/1996

Z odůvodnění:

Odvolací soud se nezabýval výrokem o určení výše odměny, který nebyl odvoláním napaden, a nabyt proto právní moci.

Odměna za projednání dědictví, která přísluší notáři jako ustanovenému soudnímu komisaři podle ustanovení § 14 a 15 vyhlášky č. 612/1992 Sb., tvoří náklady soudního řízení ve smyslu ustanovení § 137 o. s. ř. Podle ustanovení § 140 odst. 3 o. s. ř. je tuto odměnu povinen zaplatit dědic, který nabyt dědictví, jež není předloženo. Je-li těchto dědiců, kteří nabyli nepředložené dědictví, více, platí náklady podle vzájemného poměru čisté hodnoty jejich dědických podílů. V ostatních případech platí tyto náklady stát.

V posuzovaném případě zůstavitelka zemřela bez závěti a nezanechala žádných dědiců. Veškerý její majetek připadl proto, jak vyplývá z pravomocného rozhodnutí Okresního soudu v Tachově ze dne 20. 5. 1994, čj. D 534/93-23, podle ustanovení § 462 obč. zák. státu.

Podle ustanovení § 462 obč. zák. dědictví, jehož nenabude žádný dědic, připadne státu. Stát v tomto případě je subjektem, jemuž je ze zákona vyhrazeno vlastnické právo k věcem, které nemají vlastníka. Tento případ však není totožný s nabytím vlastnictví cestou dědění, takže v případě tzv. odúmrti nemá stát postavení dědice. Toto postavení by měl stát jen v případě, že by byl zůstavitelem povolán za dědice jeho majetku pro případ smrti.

Z tohoto důvodu nemůže příslušný orgán státu, který se stal správcem majetku státu nabytého odúmrtí, stíhat povinnost ve smyslu ustanovení § 140 odst. 3 o. s. ř.

Jestliže zákon v tomto ustanovení stanoví, že v jiných případech, než těch, kdy povinnost zaplatit odměnu soudního komisaře stíhá dědice, platí odměnu soudního komisaře stát, je tím míněn ten orgán státu, do jehož pravomoci přísluší řízení o projednání dědictví, z něhož tyto náklady vzešly, a tím je příslušný okresní soud.

Zákon totiž nerozlišuje případy, na něž pamatuje poslední věta ustanovení § 140 odst. 3 o. s. ř. Není proto rozhodné, zda řízení bylo zastaveno pro nedostatek jmění, nebo zda dědictví bylo předloženo, či zda dědictví připadne státu podle ustanovení § 462 obč. zák.

Ve všech z těchto uvedených případů musí odměnu soudního komisaře po právní moci usnesení o určení její výše poukázat v přiznané výši podle § 14 a 15 vyhlášky č. 612/1992 Sb. příslušnému notáři

okresní soud, který jej podle ustanovení § 38 o. s. ř. pověřil úkony v řízení o dědictví, a to ze svých hospodářských prostředků.

9. Náklady řízení již zaplacené

§ 137, § 243 odst. 2 o. s. ř.

Za náklady řízení ve smyslu ustanovení § 137 o. s. ř. nelze již považovat částky, které byly zaplacený na náhradu nákladů řízení podle pravomocného soudního rozhodnutí, jež pak bylo zrušeno na podkladě stížnosti pro porušení zákona.

Povinnost soudu rozhodnout podle ustanovení § 243 odst. 2 o. s. ř. v novém rozhodnutí znovu i o nákladech původního řízení zahrnuje jen rozhodnutí o skutečných nákladech původního řízení, a nikoli o tom, co bylo na tyto náklady již zaplacen.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 5. 1988, sp. zn. 1 Cz 35/1988

R 13/1991

Z odůvodnění:

Odvolací soud vycházel z projednané věci ze skutečnosti, že žalobcům D. M. byla rozsudky Okresního soudu v Michalovicích ze dne 11. 9. 1980, čj. 7 C 1080/78-54 a Krajského soudu v Košicích ze dne 22. 5. 1981, sp. zn. 22 Co 23/81, uložena povinnost nahradit žalovaným A. T. a Z. T. náklady řízení. Oba citované rozsudky však byly ke stížnosti pro porušení zákona v plném rozsahu zrušeny rozsudkem Nejvyššího soudu Slovenské republiky z 26. 8. 1983, sp. zn. 3 Cz 65/83, a věc byla vrácena k dalšímu řízení Okresnímu soudu v Michalovicích, kde se řízení dále vedlo pod sp. zn. 5 C 1482/83. Rozsudkem Okresního soudu v Michalovicích ze dne

19. 12. 1984, čj. 5 C 1482/83-78, byla žaloba A. T. a Z. T. zamítnuta a jmenovaným byla uložena povinnost nahradit D. M. a M. M. na nákladech řízení částky 1 952,40 Kčs a 560 Kčs. Rozsudkem Krajského soudu v Košicích z 27. 5. 1985, sp. zn. 22 Co 172/85, byl citovaný rozsudek Okresního soudu v Michalovcích potvrzen a A. T. i Z. T. byla uložena povinnost zaplatit D. M. a M. M. na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 280 Kčs.

Odvolací soud považoval plnění žalobců na náhradu nákladů řízení podle pravomocných soudních rozhodnutí, která byla později ke stížnosti pro porušení zákona zrušena, za náklady původního řízení.

Podle ustanovení § 137 o. s. ř. jsou náklady řízení zejména hotové výdaje účastníků a jejich zástupců včetně soudního poplatku, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, náklady důkazů, tlumočné a odměna za zastupování, je-li zástupcem advokát.

Pod pojmem náklady řízení je třeba, jak vyplývá z ustanovení § 137 o. s. ř., rozumět kromě nákladů v tomto ustanovení výslovně uvedených rovněž další výdaje a náklady, které jsou spojeny se soudním řízením a slouží k tomu, aby mohlo řádně a v souladu s příslušnými ustanoveními probíhat, a také k účelnému uplatňování nebo bránění práv účastníků.

Výdaje účastníků, spočívající v zaplacení náhrady nákladů řízení podle pravomocného rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, neslouží už tomu, aby řízení mohlo řádně probíhat a k účelnému uplatňování nebo bránění práv účastníků. S tím souvisí i ta skutečnost, že na částky takto zaplacené na náhradu nákladů řízení nedopadají ustanovení § 138 a násl. o. s. ř. a nelze o nich rozhodovat podle ustanovení § 142 a násl. o. s. ř.

Za náklady řízení ve smyslu ustanovení § 137 o. s. ř. nelze proto považovat částky, které byly na jejich úhradu podle pravomocného, později zrušeného rozhodnutí o náhradě nákladů řízení již zaplacený. Povinností soudu podle ustanovení § 243 odst. 2 o. s. ř. rozhodnout v novém rozhodnutí (po zrušení původního rozhodnutí na podkladě stížnosti pro porušení zákona) znovu i o nákladech původního řízení zahrnuje jen rozhodnutí o existujících nákladech původního řízení, a nikoli o tom, co bylo na tyto náklady již zaplaceno.

Ustanovení § 452 obč. zák. obsahuje několik skutkových podstat občanskoprávní odpovědnosti za neoprávněný majetkový prospěch a neoprávněným majetkovým prospěchem získaným plněním bez právního důvodu je nejen neoprávněný majetkový prospěch získaný plněním, jehož právní důvod neexistoval od počátku, ale i neoprávněný majetkový prospěch získaný plněním, jehož právní důvod dodatečně odpadl.

Plnění poskytnuté na základě pravomocného rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, které bylo později ke stížnosti pro porušení zákona zrušeno, je plněním na základě právního důvodu (původního pravomocného rozhodnutí), který později (právní mocí zrušovacího rozhodnutí) odpadl.

Ze strany žalobců, kteří vyplatili žalovaným (srážkami z jejich mzdy v rámci soudního výkonu rozhodnutí) na náhradu nákladů řízení podle pravomocných rozhodnutí, vydaných v nalézacím řízení, která byla později zrušena, šlo o nárok na vydání neoprávněně získaného majetkového prospěchu podle ustanovení § 451, 452 a § 456 (první věta) obč. zák.

I kdyby žalobcům byla povinnost hradit stejné náklady původního řízení uložena podle ustanovení § 243 odst. 2 o. s. ř.

znovu ve stejné výši (v daném případě tomu tak nebylo), mohli by se žalovaní proti uvedenému požadavku žalobců na vydání neoprávněně získaného majetkového prospěchu bránit projevem směřujícím k započtení (§ 96 a násl. obč. zák.). Nic by to totiž nezměnilo na skutečnosti, že právní důvod původně žalobci poskytnutého plnění (spočívající u nákladů řízení jen v pravomocném rozhodnutí) odpadl. Nové rozhodnutí by znamenalo novou povinnost (nový právní důvod) k náhradě nákladů řízení.

V dalším řízení se soudy budou zabývat též otázkou, z čeho sestávají částky, které byly žalobcům při výkonu rozhodnutí ze mzdy srazeny. Bude třeba zjistit a rozlišit, zda a v jakém rozsahu šlo o plnění žalobců na náhradu nákladů řízení podle pravomocných soudních rozhodnutí, která byla později ke stížnosti pro porušení zákona zrušena, a zda a v jakém rozsahu šlo o plnění z jiného důvodu (např. na náhrady nákladů výkonu rozhodnutí).

Jestliže v rámci nařízeného soudního výkonu rozhodnutí byly ve smyslu ustanovení § 270 o. s. ř. srazeny ze mzdy žalobců a zaslány žalovaným rovněž náklady výkonu rozhodnutí nařízeného podle shora uvedených soudních rozhodnutí, nelze tyto náklady řízení soudního výkonu rozhodnutí, vzniklé proto, že nynější žalobci nesplnili dobrovolně, co jim ukládala vykonatelná rozhodnutí (§ 251 o. s. ř.), považovat za neoprávněný majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu (§ 452 obč. zák.), pokud nebude zjištěno, že právní důvod tohoto plnění odpadl, že totiž rozhodnutí o nákladech výkonu rozhodnutí byla zrušena v rámci zastavení výkonu rozhodnutí (§ 271 o. s. ř.) nebo ke stížnosti pro porušení zákona podané proti rozhodnutí o nařízení soudního výkonu rozhodnutí.

Z toho, co bylo uvedeno, tedy vyplývá, že soudy obou stupňů porušily zákon

v ustanoveních § 452 obč. zák., § 137 a § 243 odst. 2 o. s. ř.

Důvodně stížnosti pro porušení zákona bylo proto vyhověno, napadené rozsudky soudů obou stupňů byly zrušeny (§ 242 odst. 1 o. s. ř.) a věc byla vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení a k novému rozhodnutí.

10. Náklady řízení a jejich souvislost s řízením

§ 137 o. s. ř.

Náklady řízení (ve smyslu ustanovení § 137 o. s. ř.) nemusí být účastníkem občanského soudního řízení vynaloženy vždy v době po jeho zahájení nebo do jeho pravomocného skončení. Musí však být placeny v bezprostřední souvislosti s tímto řízením.

Za takové náklady nelze považovat např. náklady vynaložené účastníkem řízení v souvislosti s podáním podnětu ke stížnosti pro porušení zákona proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 12. 1983, sp. zn. 3 Cz 69/1983
Rc 14/1985

Z odůvodnění:

Občanský soudní řád (zákon č. 99/1963 Sb., jehož úplné znění se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 78/1983 Sb.) v ustanoveních hlavy třetí části třetí (§ 137 a násl.), upravuje náklady řízení, jimiž se rozumí zejména hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, včetně soudního poplatku, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, náklady důkazů, tlumočení a odměna za zastupování, je-li zástupcem advokát (§ 137 o. s. ř.). Každý účastník platí náklady řízení, které

mu vznikají, a náklady svého zástupce (§ 140 odst. 1 o. s. ř.). Výčet obsažený v ustanovení § 137 o. s. ř. není taxativní. Při rozhodování o náhradě nákladů řízení však může soud přiznat jen takové náklady, které byly účastníkem placeny v bezprostřední spojitosti se soudním řízením.

Přitom není vždy rozhodující, zda náklad byl účastníkem vynaložen přímo v časovém intervalu vymezujícím řízení, tj. od doby, kdy soudu došel návrh na jeho zahájení do okamžiku konečného rozhodnutí ve věci. Lze tedy považovat za účelně vynaložený náklad řízení např. náklad vynaložený účastníkem v souvislosti s převzetím právního zastoupení, se sepsáním návrhu na zahájení řízení apod., i když šlo nepochybně o úkony učiněné ještě v době, kdy řízení nebylo u soudu zahájeno.

Naproti tomu ovšem nelze považovat za náklad řízení před soudem takový náklad, který účastník vynaloží v souvislosti s podáním návrhu, oznámení, podnětu či stížnosti nebo jiného podání, s nimiž se občané v rámci tzv. petičního práva podle čl. 29 Ústavy ČSSR, případně z jiného důvodu (např. pokud jde o stížnosti pracujících, podněty ke stížnosti pro porušení zákona) obracejí na zastupitelské sbory a státní nebo jiné orgány.

Nelze proto v rámci náhrady nákladů řízení účastníkovi přiznat náhradu za náklad učiněný v souvislosti s podáním podnětu ke stížnosti pro porušení zákona proti pravomocnému rozhodnutí soudu, neboť řízení před soudem bylo pravomocně skončeno a posoudit důvodnost podnětu ke stížnosti pro porušení zákona nepatří do pravomoci soudu, ale orgánů uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 o. s. ř. Na těchto závěrech nemění nic ani skutečnost, že orgánem povolaným k projednání této podané stížnosti je soud (§ 237 odst. 1 věta druhá o. s. ř.) a že v případě vyhovění stíž-

nosti pro porušení zákona a zrušení předchozích pravomocných rozhodnutí jedná soud, jehož rozhodnutí bylo zrušeno, dále o věci (§ 243 odst. 1 o. s. ř.). Pochybil tedy odvolací soud, pokud žalobcům přiznal v rámci náhrady nákladů řízení i náklady vynaložené v souvislosti se sepsáním podnětu ke stížnosti pro porušení zákona advokátem. Takový náklad nese účastník řízení ze svého.

Usnesení odvolacího soudu, pokud jím bylo rozhodnuto o nákladech řízení před soudem prvního stupně, byl proto porušen zákon v ustanoveních § 1, § 137 a § 146 odst. 2 o. s. ř.

11. Náklady řízení. Odměna advokáta. Paušální sazba odměny za řízení v prvním stupni. Nekalá soutěž

§ 137 o. s. ř.

**§ 8 písm. b) vyhl. č. 484/2000 Sb.
ve znění vyhl. č. 49/2001 Sb.**

Jde-li o nepeněžitě plnění z titulu ochrany proti nekalosoutěžnímu jednání, činí paušální sazba odměny za řízení v prvním stupni 6 200 Kč [§ 8 písm. b) vyhlášky č. 484/2000 Sb.].

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2002, sp. zn. 29 Odo 358/2002
R 67/2003

Z odůvodnění:

Podle bodu 17. hlavy první části dvanácté zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona

nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů (to jest podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 1. 2001). O takový případ jde i v této věci, neboť odvolací soud odvolání projednal a rozhodl o něm ve shodě s bodem 15. hlavy první části dvanácté zákona č. 30/2000 Sb. – podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. lednem 2001, což se výslovně podává i z odůvodnění rozsudku.

Podle dosavadních právních předpisů soud zkoumá (coby součást procesu projednání a rozhodnutí dovolání) též včasnost dovolání, včetně vymezení běhu lhůty k jeho podání (shodně uzavřel Nejvyšší soud např. v usnesení uveřejněném pod číslem 70/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek a Ústavní soud v usneseních ze dne 2. 1. 2002, sp. zn. I. ÚS 660/01, ze dne 24. 1. 2002, sp. zn. IV. ÚS 560/01, ze dne 11. 6. 2002, sp. zn. I. ÚS 274/02 a v nálezu ze dne 20. 2. 2002, sp. zn. II. ÚS 618/01).

Dovolání v této věci tak mohlo být podáno pouze ve lhůtě jednoho měsíce od právní moci rozhodnutí odvolacího soudu (srov. § 240 odst. 1 o. s. ř. ve znění účinném před 1. 1. 2001).

Rozsudek odvolacího soudu byl doručen zástupcům účastníků 7. 11. 2001 a téhož dne nabyl právní moci. Ve smyslu ustanovení § 57 odst. 2 o. s. ř. byl posledním dnem jednoměsíční lhůty k podání dovolání 7. prosinec 2001 (pátek). Dovolání podané k poštovní přepravě až 7. ledna 2002 je tudíž zjevně opožděné (po uplynutí lhůty k podání dovolání bylo ostatně i vyhotoveno).

Nejvyšší soud proto podle § 243b odst. 4 a § 218 odst. 1 písm. a) o. s. ř. opožděné dovolání odmítl.

Výrok o náhradě nákladů dovolacího řízení je odůvodněn ustanovením § 243b odst. 4, § 224 odst. 1 a § 146 odst. 2 věty první o. s. ř. (*per analogiam*), neboť žalobkyně podáním nepřipustného dovolání zavini-la jeho odmítnutí. Náklady žalované sestávají z odměny za její zastupování advokátem v dovolacím řízení, vypočtené – v souladu s bodem 10. hlavy první části dvanácté zákona č. 30/2000 Sb. – podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. ve znění vyhlášky č. 49/2001 Sb. (dále též jen „vyhláška“).

Podle § 10 odst. 3 vyhlášky pak ve věcech odvolání a dovolání se sazba odměny posuzuje podle sazeb, jakými se řídí odměna pro řízení před soudem prvního stupně, není-li stanoveno jinak. V intencích § 8 písm. b) vyhlášky činí sazba odměny ve věci nepeněžitěho plnění z titulu ochrany proti nekalosoutěžnímu jednání 6 200 Kč. Jelikož Nejvyšší soud dovolání odmítl, tvoří sazbu odměny v dovolacím řízení 50 % sazby stanovené v posledně citovaném ustanovení (srov. § 14 odst. 1 vyhlášky), to jest částka 3 100 Kč. Z ustanovení § 18 odst. 1 věty první vyhlášky se dále podává, že učinil-li advokát v řízení pouze jediný úkon právní služby (zde vyjádření k dovolání), soud sníží sazbu odměny o 50 %, nejméně na částku 250 Kč. Sazba odměny se tudíž v této věci snižuje na konečných 1 550 Kč. Spolu s náhradou hotových výdajů ve výši 75 Kč, jež přísluší zástupci žalované dle § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb. ve znění pozdějších předpisů, tedy soud přiznal žalované k tíži dovolatelky celkem 1 625 Kč.

12. Řízení o dědictví. Náklady řízení

§ 137, 139, 140 o. s. ř.

Náklady na dokazování v řízení o dědictví, které připadlo státu podle § 462

obč. zák., hradí za stát ten, kdo v řízení za stát jedná, nikoliv soud místně příslušný k řízení (na rozdíl od odměny notáře, pověřeného provedením úkonů v řízení o dědictví).

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 22. 2. 2005, sp. zn. 7 Co 377/2005

Rozhodnutí uveřejněno v centrální evidenci soudních rozhodnutí

Z odůvodnění:

Podle § 139 odst. 2 o. s. ř., byl-li podán znalecký posudek, vzniká právo na náhradu hotových výdajů a odměnu (znalečné). Zvláštní předpisy stanoví, komu a v jaké výši se znalečné vyplácí. Podle § 17 odst. 1 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, znalec má za podání posudku právo na odměnu podle stanovených sazeb. Podle § 16 vyhlášky č. 37/1967 Sb., ve znění pozdějších novel, zejména vyhl. č. 432/2002 Sb., odměna za znalecký posudek činí podle jeho náročnosti a podle míry odborných znalostí, které bylo nutno k jeho podání vynaložit, za jednu hodinu práce 100 Kč až 350 Kč. Z obsahu spisu vyplývá, že znalec byl v posuzované věci soudem prvního stupně ustanoven k provedení ocenění bytové jednotky, kterou zůstavitelka ke dni úmrtí vlastnila. Znalec znalecký posudek vypracoval podle zadání soudu a za provedenou práci mu náleží odměna. Soud prvního stupně napadeným usnesením rozhodl o odměně znalce a povinnost k zaplacení znalečného a náhrady hotových výdajů uložil České republice – Okresnímu soudu v Českých Budějovicích. Odůvodnění výroku o odměně znalce obsahuje pouze odkaz na vyhl. č. 37/1967 Sb., ve znění pozdějších novel, žádným způsobem však není odůvodněna výše přiznaného znalečného. Rovněž není odůvodněno, z jakého důvodu byla povinnost k zaplacení nákladů na znalečné uložena České re-

publice – Okresnímu soudu v Českých Budějovicích za situace, kdy tento soud není účastníkem řízení o dědictví a za stát v řízení o dědictví jedná Úřad pro zastupování státu, se sídlem v P.

Odvolací soud z uvedených důvodů považuje rozhodnutí soudu prvního stupně za nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů. Nadto je nutno poukázat na to, že soud prvního stupně uložil povinnost k úhradě znalečného v rozporu se shora citovanými zákonnými ustanoveními. Ačkoliv jde v obou případech (v případě Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových i Okresního soudu v Českých Budějovicích) o Českou republiku, je nutno rozlišovat mezi subjektem, který za stát v řízení o dědictví jedná jako účastník řízení, a mezi soudem, který pouze za stát hradí odměnu notáře a jeho hotové výdaje ve smyslu ustanovení § 140 odst. 3 o. s. ř. Povinnost k úhradě znalečného a mzdových výdajů znalce (na rozdíl od povinnosti k úhradě odměny notáře a jeho hotových výdajů) musí být uložena účastníku řízení. V dalším řízení proto bude zapotřebí, aby soud v řízení o dědictví (případně pověřená notářka) znovu o znalečném rozhodl a povinnost k úhradě znalečného, aby byla uložena tomu, kdo jako účastník řízení v této věci za stát jedná.

Odvolací soud napadené usnesení podle § 221 odst. 1 písm. c) o. s. ř. zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně podle odstavce 2 písm. a) téhož ustanovení k dalšímu řízení. Odvolací soud nemohl v této věci rozhodnutí soudu prvního stupně sám přímo změnit, neboť by tím účastníku řízení odňal jednu instanci v řízení, které je zásadně dvojinstanční.

Bude věcí soudu prvního stupně, zda potřebná doplnění provede sám a ve věci rozhodne nebo zda věc vrátí pověřené notáře postupem podle § 175 zd o. s. ř.

13. Náklady řízení státu

§ 137, 142 o. s. ř.

Jedná-li za stát v řízení výjimečně více organizačních složek, jeho náklady jako účastníka řízení představuje souhrn účelně vynaložených nákladů všech těchto organizačních složek ve smyslu § 137 o. s. ř.

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 1. 9. 2005, sp. zn. 20 Co 285/2005

Rozhodnutí uveřejněno v centrální evidenci soudních rozhodnutí

Z odůvodnění:

Odvolání proti výroku o nákladech řízení opodstatněno není. Nutno přisvědčit žalovanému, že jedná-li za stát v řízení výjimečně více organizačních složek, jeho náklady jako účastníka řízení představuje souhrn účelně vynaložených nákladů všech těchto organizačních složek ve smyslu § 137 o. s. ř. Ustanovení § 151 odst. 2 o. s. ř., kterého se žalobce dovolává, upravuje pouze postup při určování výše odměny za zastupování advokátem v rámci náhrady nákladů řízení a nelze na jeho podkladě činit závěr, jaký vyslovil žalobce v odvolání. Žalovanému je třeba přisvědčit i v tom, že působení původně tří organizačních složek státu v řízení bylo vyvoláno úkonem žalobce, který sám veškeré tyto složky ve své žalobě označil. Žalovaný v této souvislosti případně poukázal i na to, že žalobce mohl při náležité péči kompetenci (nikoliv pasivní legitimaci) organizačních složek ve smyslu § 21a o. s. ř. zjistit z výše uvedených zákonů. Správný je i jeho poukaz na důvody usnesení odvolacího soudu ze dne 26. 8. 2004 k argumentaci žalobce o „zastavení řízení“ proti M. p. a o. Do doby vyjasnění kompetencí, kdy se uvedené ministerstvo řízení účastnilo, mu vznikly náklady za zastoupení advokátkou, která

v řízení učinila dva úkony (převzetí věci a účast u ústního jednání dne 23. 10. 2003), za něž jí náleží odměna a paušální náhrada výdajů podle vyhl. č. 177/96 Sb. ve výši soudem I. stupně správně určené, a tyto náklady jsou náklady státu. Náklady státu jsou rovněž výdaje M. d. za zastoupení advokátem. Na tom nic nemění ani účast Ú. p. z. s. ve věcech majetkových v řízení, neboť ten jednal za stát na základě dohody ve smyslu § 6 odst. 1 zák. č. 201/2002 Sb., sjednané pouze s M. f. V tomto řízení však za stát ve smyslu § 21a odst. 1 písm. b) ve spojení s § 38 zák. č. 219/2000 Sb., podle něhož závazek státu plní ta organizační složka, z jejíž činnosti vznikl, vystupovala obě ministerstva participující na privatizaci. Náklady advokáta tohoto ministerstva pak představuje odměna za 5 hlavních úkonů a paušální náhrada výdajů podle vyhl. č. 177/96 Sb., jejichž výši soud I. stupně rovněž správně určil. Tyto náklady státu je povinen nahradit žalobce podle § 142 odst. 1 o. s. ř., neboť nebyl v řízení úspěšný. Pro postup podle § 150 o. s. ř. neshledává odvolací soud podmínky. Závěr soudu I. stupně vyplývá z konstantní judikatury, zmiňované tímto soudem (nález Ústavního soudu II. ÚS 380/97 a II. ÚS 93/99), která byla známa již před podáním žaloby. Odvolací soud proto výrok o náhradě nákladů řízení jako správný podle § 219 o. s. ř. potvrdil.

Podle § 142 odst. 1 ve spojení s § 224 odst. 1 o. s. ř. je žalobce povinen nahradit úspěšnému druhému žalovanému též náklady odvolacího řízení. Tyto náklady představuje odměna advokáta, určená podle § 14 odst. 3 ve spojení s § 18 odst. 1 vyhl. č. 484/2000 Sb. ve výši 375 Kč a paušální náhrada jeho výdajů ve výši 75 Kč podle § 13 odst. 3 vyhl. č. 177/96 Sb.

Ohledně výroku o soudním poplatku neshledal odvolací soud podmínky pro jeho potvrzení ani změnu. Žalobce původně

svůj nárok vůči oběma žalovaným uplatnil jako nárok na náhradu škody, založený na zákonu č. 82/98 Sb. Teprve v samotném závěru řízení ve svém podání ze dne 17. 1. 2005 vymezil svůj nárok vůči prvnímu žalovanému (kterého v řízení před soudem I. stupně stále zmatečně označoval jako druhého žalovaného) jako nárok podle § 59 odst. 7 obch. zák. Jedná se o zásadní změnu podstaty nároku, kterou je třeba posoudit jako návrh na změnu žaloby a v tomto smyslu se s ní vypořádat (§ 95 o. s. ř.). Teprve poté, bude-li tato změna soudem I. stupně připuštěna, bude namístě vyměřit žalobci soudní poplatek z nově uplatněného nároku podle položky l písm. b) sazebníku soudních poplatků. Námitka žalobce aplikací § 13 odst. 1 zák. č. 549/91 Sb. pak neobstojí, neboť povinnost k úhradě poplatku mu vznikne až na základě připuštění změny žaloby. Na žalobci nyní bude, aby zcela jednoznačně vymezil, jaký nárok vůči prvnímu žalovanému hodlá nadále uplatňovat – zda nárok na náhradu škody, jak bylo původně žalováno, nebo nárok, opřený o § 59 obchodního zákoníku, jak vyplývá z jeho podání ze dne 17. 1. 2005 (jehož obsah ve svém odvolání ovšem opět popírá), při vědomí, že soud sám jeho nárok bez dalšího podle § 59 obch. zák. posuzovat nemůže, neboť nejde o otázku pouhé právní kvalifikace, ale o změnu samotné podstaty nároku. Na jasném vymezení žalobního nároku pak závisí určení věcné příslušnosti soudu i povinnosti žalobce k úhradě soudního poplatku. Odvolací soud proto výrok rozsudku o soudním poplatku podle § 221 odst. 1 o. s. ř. zrušil a podle § 221 odst. 2 písm. a) věc v tomto rozsahu vrátil soudu I. stupně k dalšímu řízení.

14. Odměna advokáta. Advokátní tarif

§ 137 o. s. ř.

§ 7 vyhl. č. 484/2000 Sb.

Sazba odměny advokáta v řízení o neplatnosti výpovědi z nájmu bytu se určí podle § 7 písm. d) vyhl. č. 484/2000 Sb.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 19. 3. 2008, sp. zn. 11 Co 537/2007

Rozhodnutí uveřejněno v centrální evidenci soudních rozhodnutí

Z odůvodnění:

Soud I. stupně především správně dovodil, že dočasné neužívání předmětného bytu odůvodněné pobytem nájemce a jeho dítěte na vesnici po dobu čerpání rodičovské dovolené lze považovat za „vážný důvod neužívání bytu“ ve smyslu ust. § 711 odst. 2 písm. d) obč. zák. Pokud se pak soud I. stupně zabýval i stavem v roce 2007, jak namítá odvolatelka, učinil tak v souladu se zásadami logiky s úmyslem zjistit, zda neužívání bytu bylo skutečně v souvislosti s rodičovskou dovolenou žalobkyně, a tudíž dočasného charakteru. Odvolací soud se proto ztotožňuje s jeho závěrem, že žalobkyně daný výpovědní důvod nenaplnila

Soud I. stupně nepochybil ani při závěru o absenci výpovědního důvodu dle ust. § 711 odst. 2 písm. c) obč. zák. V řízení bylo prokázáno, že objekt v Mokřici užívá žalobkyně a její příbuzní k rekreaci a dále k podnikatelským účelům a že tento objekt není vzhledem k absenci občanské vybavenosti a spojení hromadnou dopravou vhodný důstojně uspokojovat bytové potřeby žalobkyně a jejího nezletilého syna. Na tomto místě je třeba souhlasit s argumentací žalobkyně, že nelze pominout její sociální specifika, především roli samotné manželky.

Na základě výše uvedeného odvolací soud napadený rozsudek ve výroku o věci samé v souladu s ust. § 219 o. s. ř. coby věcně správný potvrdil.

O nákladech řízení rozhodl soud I. stupně správně postupem dle ust. § 142 odst. 1 o. s. ř. Pochybil pouze při stanovení výše nákladů vzniklých žalobkyni, neboť v rozporu s ust. § 137 odst. 3 o. s. ř. do nákladů řízení zahrnul 19% daň z přidané hodnoty, přesto že advokátka žalobkyně není plátcem této daně. Proto odvolací soud napadené rozhodnutí ve výroku o nákladech řízení v souladu s ust. § 220 odst. 1 o. s. ř. změnil jen tak, že náklady řízení činí 6 150 Kč (7 128,50 Kč – 978,50 Kč), jinak ho dle ust. § 219 o. s. ř. coby věcně správně potvrdil.

O nákladech odvolacího řízení rozhodl odvolací soud dle ust. § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř. dle úspěchu v odvolacím řízení. Úspěšné žalobkyni přiznal náklady spočívající v odměně její advokátky ve výši 6 000 Kč [§ 7 písm. d), § 10 odst. 3 vyhl. č. 484/2000 Sb.] a paušální náhradu na výdaje advokátky za vyjádření k odvolání a účast u odvolacího jednání ve výši 2 × 300 Kč (§ 13 odst. 1, 3 vyhl. č. 177/1996 Sb.).

15. Náklady řízení. Osvědčení o provedené registraci plátce daně

§ 137 odst. 3 o. s. ř.

Skutečnost, že zástupce účastníka je plátcem daně z přidané hodnoty (§ 137 odst. 3 o. s. ř.), lze prokázat rovněž osvědčením o provedené registraci plátce daně, které správce daně vydá daňovému subjektu podle ust. § 33 odst. 11 zákona o správě daní a poplatků. Pro

závěr o prokázání uvedené skutečnosti není rozhodující, kdy bylo osvědčení o registraci plátce daně vystaveno.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 16. 3. 2006, sp. zn. 7 Cmo 582/2005

Rozhodnutí uveřejněno v centrální evidenci soudních rozhodnutí

Z odůvodnění:

Směnečným platebním rozkazem označeným v záhlaví tohoto rozhodnutí soud prvního stupně uložil žalované, aby zaplatila žalobci směnečný peníz ve výši 89 738 Kč spolu s 6% úroky od 1. 5. 2005 do zaplacení, dále směnečnou odměnu ve výši 299 Kč a na náhradu nákladů řízení (k rukám „právního zástupce žalobce“) částku 21 710 Kč. Výrok o nákladech řízení soud prvního stupně odůvodnil tím, že žalobcovy náklady sestávají ze zaplaceného soudního poplatku ve výši 3 600 Kč (v platebním rozkazu je chybou v psaní nesprávně uvedena částka 600 Kč) a z nákladů právního zastoupení ve výši 18 110 Kč, přičemž žalobci nebylo přiznáno požadované zvýšení nákladů právního zastoupení o 19% daň z přidané hodnoty (dále též jen „DPH“), neboť žalobce nedoložil, že jeho zástupce je „aktuálním“ plátcem této daně.

Výrok o nákladech řízení směnečného platebního rozkazu napadl žalobce včas odvoláním, ve kterém namítal, že kopii osvědčení o registraci k dani z přidané hodnoty, v němž je uvedeno, že jeho zástupce je plátcem této daně od 14. 4. 1993, soudu prvního stupně předložil. Žádné jiné osvědčení nebylo zástupci žalobce příslušným správcem daně vystaveno, a žalobce je tudíž nemůže ani předložit soudu. Z uvedeného důvodu navrhoval, aby odvolací soud změnil směnečný platební rozkaz v napadené části tak, že žalobci přizná zvýšení nákladů právního zastoupení o 19% DPH.

Odvolací soud přezkoumal v odvoláním dotčené části napadený směnečný platební rozkaz, jakož i řízení, které předcházelo jeho vydání (§ 212 a 212a o. s. ř.) a aniž by nařizoval jednání [§ 214 odst. 2 písm. e) o. s. ř.], dospěl k závěru, že odvolání je důvodné.

Podle § 137 odst. 2 věty první o. s. ř. odměna za zastupování patří k nákladům řízení, jen je-li zástupcem advokát nebo notář v rozsahu svého oprávnění stanoveného zvláštními předpisy.

Podle odstavce 3 téhož ustanovení v případech uvedených v odstavci 2 patří k nákladům řízení rovněž částka odpovídající dani z přidané hodnoty (dále jen „daň“), kterou je advokát, notář nebo patentový zástupce povinen z odměny za zastupování a z náhrad odvést podle zvláštního právního předpisu.

Podle ust. § 33 odst. 11 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, správce daně přidělí zaregistrovanému daňovému subjektu daňové identifikační číslo a o provedené registraci mu vydá osvědčení. Toto číslo je daňový subjekt povinen uvádět ve všech případech při styku se správcem daně a dále, pokud tak stanoví zvláštní zákon. Při změnách skutečností uvedených v osvědčení je daňový subjekt současně s oznámením těchto změn podle odstavce 7 povinen předložit osvědčení o registraci, na kterém správce daně změny nebo jeho zánik vyznačí.

Odvolací soud nepovažuje názor soudu prvního stupně o tom, že žalobcem předložené osvědčení o registraci k dani z přidané hodnoty neprokazuje, že zástupce žalobce je „aktuálním“ plátcem této daně, za správný.

Podle ust. § 137 odst. 3 o. s. ř. náleží mezi náklady řízení, potřebné k účelnému

uplatňování nebo bránění práva, také částka odpovídající dani z přidané hodnoty, kterou je advokát povinen z odměny za zastupování a z náhrad odvést podle zvláštního právního předpisu (tím je zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty). Skutečnost, že advokát účastníka je plátcem daně z přidané hodnoty (a tedy že bude povinen z přiznané odměny a náhrad tuto daň odvést), je účastník, který v rámci náhrady nákladů řízení zaplacení této částky požaduje, povinen soudu prokázat. Způsob, jakým tak má učinit, občanský soudní řád (ani jednací řád) blíže neupravuje. Pro zjištění uvedené skutečnosti je proto nepochybně způsobitelným (a zpravidla také naprosto dostačujícím) podkladem rovněž osvědčení o provedené registraci plátce daně, které správce daně vydá daňovému subjektu podle ust. § 33 odst. 11 zákona o správě daní a poplatků.

Pokud jde o „aktuálnost“ v osvědčení uvedených údajů, ustanovením § 33 odst. 11 zákona o správě daní a poplatků není platnost vydaného osvědčení žádným způsobem (tedy ani uplynutím určité doby) omezena, naopak zákon předpokládá, že případné změny zapsaných údajů budou v osvědčení správcem daně vyznačeny. Z uvedeného dle názoru odvolacího soudu plyne, že pro závěr, zda zástupce účastníka je „aktuálním“ plátcem DPH či nikoli, je rozhodující pouze obsah předloženého osvědčení bez ohledu na skutečnost, kdy bylo osvědčení o registraci plátce daně příslušným správcem daně vystaveno.

Se zřetelem k výše uvedenému odvolací soud, na rozdíl od soudu prvního stupně, dospívá k závěru, že žalobce předloženou kopii osvědčení o registraci k dani z přidané hodnoty prokázal, že jeho advokát je plátcem této daně, a mezi jeho náklady řízení je tudíž nutné počítat také částku odpovídající 19% DPH, kterou advokát z přiznané odměny a náhrad bude nucen odvést státu.

Žalobcovy náklady řízení před soudem prvního stupně, k jejichž náhradě je v souladu s ust. § 175 odst. 1 o. s. ř. žalovaná povinná, tedy v posuzované věci sestávají ze zaplaceného soudního poplatku ve výši 3 600 Kč, z odměny za zastupování advokátem v řízení v jednom stupni ve výši 18 010 Kč (dle § 3 odst. 1 vyhlášky č. 484/2000 Sb.), dvou paušálních náhrad hotových výdajů po 75 Kč za dva úkony právní služby, a to převzetí zastoupení a podání žaloby (dle § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb.) a částky 3 450,40 Kč odpovídající 19% DPH, kterou je advokát povinen z přiznané odměny a náhrad odvést podle zákona č. 235/2004 Sb. Celkem činí žalobcovy náklady částku 25 210,40 Kč.

Z uvedených důvodů odvolací soud podle ust. § 220 odst. 3 o. s. ř. směnečný platební rozkaz v odvoláním napadeném výroku o nákladech řízení změnil tak, že uložil žalované povinnost zaplatit žalobci na nákladech řízení před soudem prvního stupně částku 25 210,40 Kč. Podle ust. § 149 odst. 1 o. s. ř. je žalovaný povinen zaplatit přiznanou náhradu nákladů řízení k rukám zástupce žalobce.

Výrok o nákladech odvolacího řízení je odůvodněn ust. § 224 odst. 1 ve spojení s ust. § 142 odst. 1 o. s. ř. Žalobce byl v odvolacím řízení úspěšný, a má proto právo na náhradu účelně vynaložených nákladů řízení, jež sestávají z odměny za zastupování advokátem za řízení v jednom stupni ve výši 375 Kč (§ 14 odst. 3, § 18 odst. 1 vyhl. č. 484/2000 Sb.), paušální náhrady hotových výdajů ve výši 75 Kč za jeden úkon právní služby (podání odvolání) a z částky 85,50 Kč odpovídající 19% dani z přidané hodnoty, kterou je advokát povinen z odměny za zastupování a z náhrady odvést podle zákona č. 235/2004 Sb. (§ 137 odst. 3 o. s. ř.). Podle ust. § 149 odst. 1 o. s. ř. je žalovaná povinná zaplatit přizna-

nou náhradu nákladů řízení žalobci k rukám jeho advokáta.

16. Poplatková moderace a riziko z obchodu

§ 138 odst. 1 o. s. ř.

Ten, kdo na sebe nechá převést pohledávku, u které již předem musel vědět, že je velmi pravděpodobné, že bude nutno ji uplatnit v soudním řízení, a je již dobytost je navíc nejistá, nemůže důsledky rizika s tím spojeného přenášet na stát formou poplatkové úlevy podle § 138 odst. 1 o. s. ř.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 2. 2008, sp. zn. 5 Cmo 71/2008
SoRo č. 11/2008, s. 406

Z odůvodnění:

Napadeným usnesením nepřiznal soud prvního stupně žalobci osvobození od soudního poplatku, který v této věci činí 125 560 Kč. Dospěl k závěru, že nebylo osvědčeno, že žalobcovy majetkové poměry jsou takové, aby mu znemožňovaly uplatnit své právo u soudu. Vzal za osvědčené, že žalobce vyvíjí podnikatelskou aktivitu, ze které vykazuje zisky, a nedoložil, že by nedisponoval jakýmkoliv kapitálem. Pokud uvádí, že může vynaložit jen 30 000 Kč, pak není ve své podnikatelské činnosti úspěšný a toto riziko nelze přenášet na stát formou úlev na poplatkové povinnosti.

Odvolací soud předně z výkazu zisků a ztrát a z rozvahy, oba dokumenty sestaveny ke dni 31. 12. 2006, a to dne 30. 6. 2007, konstatuje, že žalobce vykazoval za rok 2006 kladný hospodářský výsledek ve výši 183 000 Kč. Z výkazu je patrné, že jde o stav před zdaněním. Aktiva celkem

činila 3 657 000 Kč a z toho finanční majetek činil 238 000 Kč. Převážnou část aktiv činily pohledávky v celkové výši 3 395 000 Kč. Ze žaloby a z příložené smlouvy o postoupení pohledávky se podává, že žalobce získal dne 25. 10. 2006 pohledávku z úvěru za firmou K. K. spol. s r. o. Ze žaloby se podává, že sporná směnka je jedním ze zajištění této pohledávky, a byla tedy získána v souvislosti s touto smlouvou rovněž v říjnu 2006. To ostatně žalobce tvrdí i v nyní projednávaném odvolání. Směnečný peníz ze sporné směnky činí 3 129 139 Kč. Z toho je patrné, že v rozvaze vykázané pohledávky ke konci roku 2006 jsou vlastně tvořeny v převážné míře právě jen touto pohledávkou. Konečně ze sporné směnky se podává, že byla vystavena na řad K. B., a. s., a postupně indosována na G. M. B., a. s., a následně na žalovaného. Oba rubopisy jsou opatřeny doložkou „*sine obligo*“.

Ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř. umožňuje účastníka osvobodit od poplatkové povinnosti, nebo ji zmírnit v případě, že jeho nárok není zjevně bezprávný, a odůvodňují to jeho poměry. Předloženou směnkou žalobce svůj nárok dostatečně osvědčil, a tedy prvá z podmínek je nepochybně splněna. Jde samozřejmě jen o závěr předběžný učiněný v souvislosti s návrhem na přiznání poplatkové úlevy, a nikoliv o závěr prejudikující výsledek řízení z hlediska věcného, a to již proto, že stanovisko žalovaných zatím vůbec není známo. Co se poměrů účastníků týká, pak zákon používá tento značně široký pojem právě proto, aby poměry účastníků byly posouzeny v nejširším měřítku a co nekomplexněji. Nelze se tedy zaměřit jen na jeden ukazatel. Je nutno se zcela ztotožnit s tím, že ani podnikající osoby, fyzické i právnické, nemohou být předem vyloučeny z možnosti moderaace poplatkové povinnosti. Přece však je nutno uvážit, že do podnikání nikdo nevstupuje proto, že je to jeho povinností,

nýbrž na základě svého zcela suverénního rozhodnutí. Tedy nutně s tím, že musí odpovíděně uvážit své schopnosti, materiální možnosti a také větší nároky, jež budou na něho z tohoto důvodu z mnoha hledisek kladené. Znamená to rovněž, že má nejen naději na úspěch v podnikání, na zisky, ale že ponese rovněž riziko neúspěchu a ztrát

Z tohoto hlediska je předně nutno konstatovat, že ve vztahu k dané poplatkové povinnosti má žalobce nejen dostatečná aktiva, ale také finanční aktiva činí značnou částku 238 000 Kč. Zda je pravdivé jeho tvrzení o výši peněžních prostředků, nelze z toho ověřit, není to ovšem nijak podstatné. Jak uvedeno výše, významná je celková situace účastníka, a nikoliv jen „stav jeho peněženky“. Kromě toho všechny výše zmíněné hodnoty lze chápat jen jako celkovou ilustraci poměrů. Podnikání přece není záležitostí jednoho okamžiku, nýbrž jde o dlouhodobý proces. Proto samozřejmě je nutno předpokládat, že žalobce měl následně nejen další výdaje, nepochybně i daňové, když vykázal kladný hospodářský výsledek, ale také další příjmy. Lze tedy důvodně předpokládat, že jak v době, kdy rozhodoval soud prvního stupně, tak také nyní jsou jeho poměry srovnatelné. Pak ovšem je nutno souhlasit se soudem prvního stupně, že nebylo osvědčeno, že by nebylo v jeho možnostech soudní poplatek uhradit.

V této souvislosti je nutno ještě uvést, že není ani nejmenších pochybností o tom, že podnikatelé musí hradit různé své závazky. Je však nutno zcela odmítnout názor, že tyto jiné jejich povinnosti mají jakoukoliv přednost před závazky proti státu, povinnost hradit soudní poplatky z tohoto nevyjímaje. To by byl právě jeden z případů, kdy by zisky z podnikání inkasoval účastník sám, ale rizika by přenášel na stát.

Dále je třeba ve stejné souvislosti uvést, že je nepochybné, že věřitel musí do

vymáhání svých pohledávek investovat další prostředky též v podobě soudních poplatků. To však je právě základem celé koncepce právní úpravy soudních poplatků. To musí vždy. Nebylo by možné takto zákon jaksi opravovat formou moderace poplatkové povinnosti, a to i kdyby snad odvolací soud byl přesvědčen o problematičnosti této koncepce, což není. Také nelze akceptovat úvahu, že při moderaci poplatkové povinnosti žalobce se stejně nic nestane a stát o nic nepřijde, když povinnost hradit soudní poplatky se přenese na žalované. To však není vůbec jisté. Předně nelze vůbec uzavřít, jak žalobce uspěje, a to zejména s ohledem na možné námitky žalovaných proti směnečnému platebnímu rozkazu, jehož vydání zřejmě skutečně žalobce v tomto řízení dosáhne. Nelze předem vědět, zda námitky podány budou, budou-li podány, co bude jejich obsahem a jak o nich soud v námitkovém řízení rozhodne. Není-li známo stanovisko žalovaných, nelze ani vyloučit, že by i žalovaní uplatnili s úspěchem návrh na poplatkovou úlevu.

Soud prvního stupně to sice nevyjádřil dost obratně, je však nutno s ním v tomto případě souhlasit i v tom, že žalobce měl v souvislosti s danou směnkou počítat již předem s nutností úhrady soudního poplatku. Tomu nelze rozumět v žádném případě tak, že by každý věřitel měl si ke každé pohledávce vytvářet rezervy na soudní poplatky. Takový požadavek byl by pochopitelně zcela absurdní a v běžném životě nerealizovatelný. Je naopak nutno přiznat, že věřitelé musí důvěřovat, že jejich pohledávky budou uspokojeny, jak se ostatně v běžném životě také většinou děje. Kupní ceny jsou většinou zaplacený, půjčky bez problémů splaceny a vráceny, odměny za poskytnuté služby uhrazeny a podobně. Tedy jistě nedostatek takových rezerv nebyl by ani překážkou přiznání osvobození od soudních poplatků.

Zde však je situace zcela jiná, protože nejde o běžnou pohledávku. Žalobce směnku získal v době, kdy již její splatnost marně prošla, a získal ji při vědomí, že zajišťuje pohledávku splatnou a neuhrazenou ještě dávno před tím. To není běžná pohledávka, to je pohledávka zcela jasně problémová a již z tohoto hlediska je zřejmé, že nutnost žaloby není zde jen hypotetickou možností, ale naopak reálnou nutností. Jiné vyústění této věci, než soudním vymáháním, bylo by více překvapivé, než podání žaloby. Nejen to. Oba rubopisy jsou opatřeny doložkou úzkosti (čl. I. § 15 odst. 2 SŠZ), což v běžném obchodním životě rovněž znamená vážné pochybnosti o tom, že směnka bude uhrazena. Proč by se jinak převodci zříkali své odpovědnosti za zaplacení směnky a proč by nabyvatel si takovou směnku pořizoval, bez toho, aby byl smířen s její hospodářskou problematičností. Potom ovšem podnikání založené na nákupu takových směnek s tím, že bude žádáno o osvobození od poplatkové povinnosti, která je již od počátku více než jen pravděpodobná, je zcela evidentně podnikáním na účet státu.

Je pravdou, že tyto doložky úzkosti mohou mít i jiné příčiny než jen pochybnost ohledně inkasa pohledávky, která je zde ovšem očividná. Nezřídka se tato doložka užívá i tam, kde si majitel směnky nechává obstarat inkaso a další úkony spojené s vymáháním směnky od jiné osoby a z nějaké příčiny nechce použít prokuráindsamentu anebo běžné plné moci. V takovém případě však již vůbec nebylo by důvodu k poplatkové moderaci, protože bylo na obstaravateli, aby si u příkazce zajistil poskytnutí prostředků na náklady, jež mohou být s vymáháním spojené.

Lze tedy shrnout, že i kdyby snad skutečně žalobce nemohl si dovolit soudní poplatek v této věci zaplatit, pak ovšem neměl na sebe nechat spornou směnku, o které

musel reálně předpokládat, že bude nutno ji uplatnit žalobou u soudu, převést. Důvody převodu, jak výše naznačeno celkem nejsou podstatné. Nabýt pohledávku, která je dáno po splatnosti a kde soudní vymáhání je téměř jisté, s tím, že problém poplatků za toto předvídané řízení bude vyřešen moderaací poplatkové povinnosti, je nepřijatelné a je zcela v rozporu s cílem, který je ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř. sleduje.

Napadené usnesení soudu prvního stupně je tedy věcně správné, a proto bylo odvolacím soudem podle § 219 o. s. ř. potvrzeno.

17. Nemožnost moderaace poplatkové povinnosti po skončení řízení

§ 138 o. s. ř.
§ 65 zák. č. 337/1992 Sb.

Snížit nebo zcela prominout poplatkovou povinnost podle § 138 o. s. ř. lze i před zahájením řízení. Odejmut ji lze jen za řízení. Po skončení řízení již nelze poplatkovou úlevu přiznat ani odejmout; zda řízení skončí meritorním rozhodnutím nebo jinak, je z tohoto hlediska lhostejné.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 3. 2006, sp. zn. 5 Cmo 85/2006
SoRo č. 5/2007, s. 183

Z odůvodnění:

Napadeným usnesením zamítl soud prvního stupně návrh žalovaného, aby mu bylo přiznáno osvobození od soudních poplatků. Důvodem je skutečnost, že řízení ve věci skončilo dnem 14. 12. 2005, kdy nabyl právní moci rozsudek odvolacího soudu ze dne 8. 11. 2005. Předmětný návrh

žalovaného došel soudu prvního stupně dne 23. 12. 2005. Po skončení řízení nebylo možné návrhu žalovaného vyhovět.

Proti tomuto usnesení se včas odvolal žalovaný a navrhuje, aby bylo změněno tak, že návrhu bude vyhověno. Z hlediska skutkového poukázal na skutečnost, že o povinnosti platit soudní poplatek za odvolání se dozvěděl až z doplňujícího usnesení odvolacího soudu ze dne 15. 11. 2005. Tedy nelze žalovanému upírat právo, aby se nedomáhal osvobození i po skončení řízení. Po právní stránce poukazoval na to, že zatímco § 138 odst. 2 o. s. ř. v souvislosti s odejmutím přiznané poplatkové moderaace omezuje možnost odejmout tuto výhodu do pravomocného skončení řízení, ustanovení prvního odstavce, pokud se týká přiznání této úlevy, žádné omezení neupravuje.

Odvolací soud vyšel ze skutečností, ze kterých vyšel i soud prvního stupně. Z obsahu spisu se dále podává, že usnesení odvolacího soudu ze dne 15. 11. 2005, které bylo vydáno na základě § 2 odst. 3 zák. o soudních poplatcích, nabylo právní moci dnem 21. 12. 2005. Konečně je nutno uvést také, že žalobce požívá výhody osvobození od poplatkové povinnosti v soudním řízení nikoliv na základě rozhodnutí soudu, nýbrž na základě zákona o soudních poplatcích č. 549/1991 Sb., v platném znění, a to podle § 11 odst. 2 písm. r). Jde tedy o okolnost, jež má být každému známá. Z těchto zjištění také plyne, že odvolatelem uváděné skutečnosti jsou nepochybné.

Co se výkladu § 138 o. s. ř. týká, vychází žalovaný pouze z jazykového porovnání dvou odstavců tohoto ustanovení, aniž by uvážil logické souvislosti těchto ustanovení a rovněž jejich věcnou vazbu na jiná ustanovení občanského soudního řádu. Zásadní skutečností, kterou je nutno vzít v úvahu, je právě okolnost, že pravo-

mocným skončením řízení, lhotejno zda meritorním nebo nemeritorním, končí možnost soudu ve věcech účastníků skončeného řízení rozhodovat. Proto nelze po skončení řízení ani přiznat ani odejmout poplatkovou úlevu. To odpovídá i standardní judikatuře v této věci – rozhodnutí uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 18/2002. Skutečnost, že § 138 odst. 1 o. s. ř. neuvádí, že se tak má stát za řízení, má svou příčinu v tom, že o poplatkové úlevě je nutno někdy rozhodovat i před zahájením řízení, a to tehdy, pokud by se budoucí žalobce domáhal ve smyslu § 30 o. s. ř. ustanovení zástupce z řad advokátů pro budoucí řízení. Nicméně i poplatková moderace přiznaná před zahájením řízení mohla by být odejmuta až za řízení. V tom je podstata uvedených rozdílů v dikci prvních dvou odstavců § 138 o. s. ř. Nelze tedy z toho vyvodit závěr, který odvolatel činí, že odejmout poplatkovou úlevu po skončení řízení nelze, ale přiznat ji lze.

Je nutno také poukázat na skutečnost, že řízení je pravomocně skončeno, a tedy ani soud prvního stupně ani soud odvolací nemohl by žádným způsobem zasáhnout do usnesení odvolacího soudu ze dne 15. 11. 2005, i kdyby mohla být výhoda spočívající v osvobození od poplatkové povinnosti žalovanému přiznána. Změna tohoto stavu může případně nastat jenom až v důsledku rozhodnutí dovolacího soudu, pokud by ten dovolání, jež bylo by případně podáno, vyhověl. O tom však nelze předem žádný závěr učinit.

Konečně je nutno shodně se soudem prvního stupně konstatovat, že žalovaný není zbaven možnosti poplatkovou úlevu případně získat, opět nelze předbíhat hodnocení, zda jsou či nejsou pro to podmínky, nikoliv ovšem postupem podle § 138 o. s. ř., nýbrž podle § 16 odst. 2 zákona o soudních poplatcích ve spojení s § 65

zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, v platném znění.

Napadené usnesení soudu prvního stupně je proto věcně správné, a tedy bylo odvolacím soudem podle § 219 o. s. ř. potvrzeno.

18. Řízení před soudem. Individuální osvobození od soudních poplatků

§ 138 o. s. ř.

§ 35 odst. 7 zák. č. 150/2002 Sb.

Při rozhodování o osvobození od soudních poplatků nelze vycházet pouze z mechanického porovnání výše příjmu a částek stanovených nařízením vlády č. 42/1998 Sb., kterým se zvyšují částky životního minima, aniž by byly vzaty v potaz další skutečnosti, mezi nimi i reálná výše životních nákladů. Objektivní nedostatek finančních prostředků se nesmí stát překážkou přístupu k soudu.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 5. 2004, sp. zn. 5 Ads 1/2004
Sb. NSS č. 321/2004, sešit 9/2004

Z odůvodnění:

Vedle § 35 odst. 7 s. ř. s., podle něhož účastníku, u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to třeba k ochraně jeho práv, může předseda senátu na návrh ustanovit usnesením zástupce, jímž může být i advokát, se ve smyslu § 64 s. ř. s. užije přiměřeně i § 138 o. s. ř. S ohledem na zjištění, zda u účastníka jsou podmínky pro osvobození od soudních poplatků, jsou rozhodující hlediska uvedená v § 138 o. s. ř. Ustanovením zástupce účastníku na jeho žádost soud plní povinnost zajistit účastníkům stejné mož-

nosti k uplatnění jejich práv dle čl. 37 odst. 2 Listiny, podle něhož má každý právo na právní pomoc v řízení před soudy, a to od počátku řízení. Ustanovení zástupce proto nezávisí na úvaze soudu; jsou-li splněny předpoklady uvedené v odstavci 1, je soud povinen takové žádosti účastníka řízení vyhovět. Žadatel je naproti tomu povinen soudu prokázat věrohodným způsobem své majetkové a sociální poměry. Rozhodnutí o žádosti musí odpovídat tomu, aby účastníku nebylo jen pro jeho majetkové a sociální poměry znemožněno uplatňovat nebo bránit své právo. Objektivní nedostatky finančních prostředků by tedy neměl způsobit nemožnost dovolat se práva u soudu. Při hodnocení majetkových poměrů je třeba přihlídnout nejen k výši příjmů a množství disponibilních finančních prostředků, ale též k možnosti si tyto prostředky opatřit. Soud také má přihlížet k výši soudního poplatku, k nákladům, které si pravděpodobně vyžádá dokazování, k povaze uplatněného nároku.

Soud I. stupně se v daném případě spokojil s informací týkající se příjmových stránek žalobkyně, resp. jejího manžela. Závěr, který z toho však učinil, plně nevychází ze shora uvedených požadavků. Především mechanickou aplikaci nařízení vlády o stanovení životního minima bez dalšího nelze považovat v daném případě za odůvodnění odpovídající povaze a závažnosti dané věci.

Je totiž zřejmé, že stěžovatelka nemá žádnou jinou možnost opatřit si další finanční prostředky. Soudu je známo z jeho rozhodovací činnosti, že s bezmocností jsou spojeny zvýšené náklady. S ohledem na tyto skutečnosti, ale i na vývoj životních nákladů ve společnosti, koresponduje shora prokázaný příjem stěžovatelky té úrovni, která úvahu o potřebnosti ve smyslu shora citovaných ustanovení zákona naplňuje. Nepřiznání osvobození od soud-

ních poplatků by tak bylo schopno způsobit ve svých důsledcích odepření možnosti dovolat se svého práva u soudu.

Z uvedených důvodů proto usnesení soudu I. stupně Nejvyšší správní soud zrušil, jak je ve výroku uvedeno.

19. Ustanovení zástupce účastníku řízení podle § 30 o. s. ř.

§ 30, 138 o. s. ř.

K tomu, aby předseda senátu ustanovil účastníku zástupce pro řízení, musí účastník splňovat předpoklady pro osvobození od soudních poplatků současně s tím, že ustanovení zástupce je třeba k ochraně jeho zájmů. Pro osvobození od soudních poplatků přitom musí svědčit (zejména objektivní) okolnosti závažného charakteru. Tak tomu může být v případě, jestliže se účastník (fyzická osoba) ocitne ve stavu hmotné nouze a stane se sociálně potřebným občanem nebo ocitne-li se v důsledku události (*vis maior*) v životně závažné situaci, která má relevantní dopad na jeho sociální či majetkové poměry (živelní pohromy atd.).

Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 8. 1. 2002, sp. zn. 10 Co 736/2001

SoRo č. 7/2002, s. 245

Z odůvodnění:

Napadeným usnesením okresní soud zamítl žádost žalovaného o ustanovení zástupce. Okresní soud své rozhodnutí odůvodnil tím, že v daném případě žalovaný nesplňuje podmínky k tomu, aby mu byl podle § 30 o. s. ř. ustanoven zástupce, neboť u něj nejsou dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků. Okresní

soud zjistil, že žalovaný je zaměstnán u obchodní firmy R., a. s., se sídlem v D., kde dosahuje průměrného výdělku 6 938 Kč čistého měsíčně, má dvě vyživovací povinnosti, je nemajetný. Podle závěru soudu prvního stupně majetkové a výdělkové poměry žalovaného neodůvodňují osvobození od soudního poplatku, a není tedy splněna jedna ze zákonných podmínek pro ustanovení „obhájce“ (advokáta jako zástupce žalovaného).

Proti tomuto usnesení podal žalovaný včas odvolání. Z obsahu podaného odvolání je zřejmé, že žalovaný s rozhodnutím nesouhlasí a domáhá se jeho změny tak, aby mu byl ustanoven zástupce, neboť jeho příjem činí průměrně 3 200 Kč.

Krajský soud v Ústí nad Labem jako soud odvolací přezkoumal napadené rozhodnutí, jakož i řízení, jenž mu předcházelo, a dospěl k závěru, že odvolání žalovaného není důvodné.

Podle § 30 odst. 1 věty první o. s. ř. účastníku, u něhož jsou předpoklady, aby byl soudem osvobozen od soudních poplatků (§ 138), předseda senátu ustanoví na jeho žádost zástupce, jestliže je to třeba k ochraně jeho zájmů.

Vyžaduje-li to ochrana zájmů účastníka nebo jde-li o ustanovení zástupcem pro řízení, v němž je povinné zastoupení advokátem (notářem), ustanoví mu předseda senátu v případě uvedeném v odstavci 1 zástupce z řad advokátů (§ 30 odst. 2 o. s. ř.).

Podle § 138 odst. 1 věty první o. s. ř. na návrh může předseda senátu přiznat účastníkovi zcela nebo zčásti osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li to poměry účastníka a nejde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva.

Z obsahu spisu vyplývá, že návrhem na zahájení řízení podaným okresním soudem dne 28. 2. 1995 se žalobce domáhá na žalovaném zaplacení částky 59 826 Kč s příslušenstvím představující (podle tvrzení žalobce) dlužné nájemné podle smlouvy o nájmu nebytových prostor, kterou měli účastníci uzavřít dne 27. 5. 1991. Žalovaný při jednání dne 20. 11. 2001 požádal o ustanovení zástupce z řad advokátů a ke svým poměrům uvedl, že je rozvedený, má dvě vyživovací povinnosti (celkem ve výši 1 500 Kč), je zaměstnán u obchodní firmy R., a. s., s příjmem 5 500 Kč měsíčně, nemá žádný majetek, bydlí na ubytovně, kde platí částku 700 Kč. Okresní soud – jako první předpoklad pro postup podle § 30 o. s. ř. ve vazbě na § 138 odst. 1 o. s. ř. – správně zkoumal majetkové poměry žalovaného. Za tím účelem si od žalovaného zajistil vyplnění dotazníku – vzor č. 6 o. s. ř. kancelářského řádu pro okresní a krajské soudy, a vycházel z potvrzení stávajícího zaměstnavatele žalovaného – obchodní firmy R., a. s., se sídlem v D., z nějž vyplývá, že žalovaný dosahuje výdělku 6 938 Kč čistého měsíčně. Jestliže okresní soud s ohledem na tato zjištění dospěl v napadeném usnesení k závěru, že majetkové poměry žalovaného neodůvodňují osvobození od soudních poplatků, resp. že nejsou dány podmínky pro ustanovení zástupce podle § 30 odst. 1, 2 o. s. ř., a proto žádost žalovaného zamítl, jde o rozhodnutí věcně správné. Krajský soud pro stručnost proto odkazuje na odůvodnění usnesení okresního soudu a nad rámec toho, co je v něm uvedeno dodává, že sama skutečnost, že žalovaný dosahuje výdělku ze závislé činnosti ve výši cca 7 000 Kč měsíčně a že je z něj povinen primárně plnit vyživovací povinnost ke svým dvěma nezletilým dětem v celkové výši výživného 1 500 Kč měsíčně, ještě nepředstavuje důvody, které by mohly soud vést k závěru, že žalovaný splňuje podmínky pro liberaci od soudních poplatků a že je v důsledku toho nutno se

zabývat otázkou, zda z hlediska ochrany zájmů žalovaného je nezbytné, aby mu byl podle § 30 odst. 1, 2 o. s. ř. ustanoven zástupce (z řad advokátů).

Lze tedy uzavřít, že pro liberační postup soudu (osvobození od soudních poplatků jako předpoklad pro ustanovení zástupce dle § 30 o. s. ř.) musí svědčit (zejména objektivní) okolnosti závažného charakteru. Tak tomu může být v případě, jestliže se účastník (fyzická) osoba ocitne ve stavu hmotné nouze, kdy se v důsledku sociální situace stane příjemcem opakovaných dávek sociální péče (osobou sociálně potřebnou) podle zákona č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti, ve znění pozdějších předpisů, nebo bude veden u příslušného územního orgánu práce v evidenci uchazečů o zaměstnání a bude mu z tohoto titulu poskytováno po podpůrnou dobu hmotné zabezpečení podle zákona č. 1/1991 Sb., o zaměstnanosti, či v důsledku události (*vis maior*) se ocitne v životně závažné situaci, která má relevantní dopad na jeho sociální či majetkové poměry (živelní pohromy atd.), to vše za (další) podmínky, že pro takové ustanovení zástupce bude svědčit ochrana zájmů tohoto účastníka. Jeli-kož takové okolnosti v případě žalovaného shledány nebyly, okresní soud správně žádost žalovaného o ustanovení zástupce zamítl.

20. Předpoklady přiznání osvobození od soudních poplatků

§ 138 odst. 1 o. s. ř.

Za splnění dalších podmínek předpokládaných v § 138 odst. 1 o. s. ř. lze účastníkovi přiznat osvobození od soudních poplatků jen tehdy, požádá-li o to nejpozději do doby pravomocného skončení řízení. Vztahuje-li se osvobození od soudních poplatků na řízení (celé řízení,

pokud není rozhodnuto, že se vztahuje jen na jeho část), pak to znamená, že pokud je žádost o osvobození od soudního poplatku podána až poté, co řízení bylo pravomocně skončeno, tak se již nekoná žádné řízení, v jehož rámci by bylo možno rozhodnout o takovém návrhu.

Usnesení předsedy senátu Nejvyššího soudu ze dne 5. 10. 2001, sp. zn. 11 Zp 24/1999

PrRo č. 1/2002, s. 48

Z odůvodnění:

Usnesením Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 5. 2001 bylo vyhověno návrhu žalobce a rozhodnuto o pozastavení činnosti politického hnutí – H. p. k. Současně bylo rozhodnuto, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení a žalovanému bylo uloženo zaplatit státu na účet Nejvyššího soudu částku 1 000 Kč na soudním poplatku, a to do 3 dnů od právní moci usnesení. Toto usnesení nabylo právní moci dne 24. 5. 2001.

Dne 25. 5. 2001 podal žalovaný u Nejvyššího soudu žádost o osvobození od soudních poplatků, kterou odůvodnil tím, že jeho majetkové poměry odůvodňují přiznání tohoto osvobození ve smyslu § 138 o. s. ř. Konkrétně pak poukázal na to, že H. p. k. nikdy nedisponovalo žádnými finančními prostředky a ani v současné době nevlastní žádný movitý či nemovitý majetek, ani jiné penězi ocenitelné předměty. Proto není v jeho možnostech uhradit soudní poplatek ve výši 1 000 Kč.

Podle § 138 odst. 1 o. s. ř. platí, že na návrh účastníka může předseda senátu tomuto přiznat zcela nebo zčásti osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li to poměry účastníka a nejde-li o svévolné anebo bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva. Nerozhodne-li předseda senátu ji-

nak, vztahuje se osvobození na celé řízení a má i zpětnou účinnost; poplatky zaplacené před rozhodnutím o osvobození se však nevracejí.

Ze znění § 138 odst. 2 o. s. ř. vyplývá, že přiznané osvobození předseda senátu kdykoli za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly.

Předseda senátu Nejvyššího soudu dospěl k závěru, že podané žádosti žalovaného o osvobození od soudních poplatků nelze vyhovět.

V projednávané věci žalovaný na soudním poplatku dosud nezaplatil ničeho. Osvobození od placení soudních poplatků pak požadoval za situace, kdy řízení ve věci návrhu žalobce na pozastavení činnosti žalovaného bylo již pravomocně skončeno.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 5. 2001, jímž bylo ukončeno řízení ve věci samé, nabylo totiž již dne 24. 5. 2001 právní moci. Teprve poté žalovaný požádal o osvobození od povinnosti zaplatit soudní poplatek ve výši 1 000 Kč, stanovený výše již citovaným rozhodnutím.

Z § 138 odst. 1 o. s. ř. lze dovodit, že přiznat osvobození od soudního poplatku za řízení lze jen k návrhu účastníka podanému nejpozději do doby pravomocného skončení řízení. Osvobození od soudních poplatků se totiž vztahuje na řízení, tj. na celé řízení, pokud není rozhodnuto, že se vztahuje jen na jeho část. To znamená, že pokud je žádost o osvobození od soudního poplatku podána až poté, co řízení bylo pravomocně skončeno, tak se již nekoná řízení, v jehož rámci by bylo možno rozhodnout o takovém návrhu. Řízení bylo již

pravomocně skončeno, a to včetně pravomocně uložené poplatkové povinnosti. Shodný závěr vyplývá i z § 138 odst. 2 o. s. ř., kdy předtím přiznané osvobození od soudního poplatku lze odejmout rovněž pouze do doby pravomocného skončení řízení, a později již nikoliv.

Lze tedy uzavřít, že za splnění dalších podmínek předpokládaných v § 138 odst. 1 o. s. ř. účastníkovi lze přiznat osvobození od soudních poplatků jen tehdy, požádá-li o to nejpozději do doby pravomocného skončení řízení.

Proto Nejvyšší soud podanému návrhu žalovaného nevyhověl, aniž se zabýval věcnými důvody, kterými žalovaný svůj návrh opodstatňoval.

Jestliže v době poté, co řízení již pravomocně skončilo, se nelze domáhat přiznání osvobození od soudního poplatku, pak není ovšem vyloučeno, aby osoba, které byla pravomocně uložena povinnost zaplatit soudní poplatek, požádala o prominutí nedoplatku na soudním poplatku. O takové žádosti rozhoduje předseda příslušného soudu podle zvláštního právního předpisu (§ 16 odst. 2 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, položka 31 Přílohy tohoto zákona – Sazebník poplatků, § 65 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů).

21. Nárok žalobce na osvobození od soudních poplatků

§ 138 o. s. ř.

Družstevní záložna, na kterou byla uvalena nucená správa, má nárok na osvobození od soudních poplatků, pokud objektivně není schopna soudní poplatek zaplatit a nemá jinou možnost,

jak se domoci svých práv vůči odpůrci, než cestou soudního řízení.

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 8. 2000, sp. zn. Ro 1818/2000

SoRo č. 3/2001, s. 79

Z odůvodnění:

Žalobce se návrhem ze dne 18. 7. 2000 domáhá vyslovení povinnosti odpůrcům zaplatit mu částku 59 milionů Kč spolu s úrokem z prodlení ve výši 18 % ročně od 1. 6. 2000 do zaplacení z titulu smlouvy o úvěru s tím, že plněním jednoho ze žalovaných zaniká v rozsahu plnění povinnost druhého žalovaného. Současně s podáním návrhu požádal o osvobození od soudních poplatků s odůvodněním, že rozhodnutím Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami byla na žalobce uvalena nucená správa. Podle zjištění nuceného správce nemá žalobce v současné době dostatečné prostředky k hrazení nákladů na provoz podniku žalobce a rovněž tak na zaplacení soudního poplatku tohoto žalobního návrhu. Uplatnění práv žalobce soudní cestou je však v zájmu družstevní záložny poškozené špatným hospodařením záložny způsobeného (mimo jiné) poskytováním úvěrů, a to bez dostatečného zajištění.

Podle § 138 odst. 1 o. s. ř. může soud přiznat účastníkovi zcela nebo zčásti osvobození od soudních poplatků, odůvodní-li to poměry účastníka a nejde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva. V daném případě má soud za to, že na straně žalobce jsou splněny podmínky ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř., neboť na žalobce byla uvalena nucená správa a jeho jedinými aktivity jsou vymožitelné pohledávky dlužníků.

22. Otázka přípustnosti „širšího“ osvobození účastníka řízení od soudních poplatků podle § 138 o. s. ř., který je již *ex lege* osvobozen od poplatkové povinnosti

§ 138 odst. 1, § 141 odst. 1, § 148 odst. 1 o. s. ř.

§ 11 odst. 2 písm. d) zák. č. 549/1991 Sb.

Postup soudu podle § 138 o. s. ř. (přiznání osvobození od soudních poplatků) u účastníka, který je již *ex lege* osvobozen od soudních poplatků, není vyloučen.

Osvobození podle § 138 o. s. ř. má totiž širší dopad, neboť při poskytnutí tohoto osvobození není účastník povinen platit nejen soudní poplatky, ale nelze mu uložit ani povinnost složit zálohu na náklady důkazu (§ 141 odst. 1 o. s. ř.) ani povinnost nahradit státu náklady, které platil (§ 148 odst. 1 o. s. ř.).

Samotné usnesení o tom však soud nevydává, když předpoklady pro takovéto osvobození soud zvažuje toliko v rámci rozhodování podle § 141 odst. 1 nebo § 148 odst. 1 o. s. ř.

Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 31. 7. 2000, sp. zn. 11 Co 379/2000

SoRo č. 1/2001, s. 9

Z odůvodnění:

Okresní soud usnesením ze dne 6. ledna 2000 (po provedené opravě) rozhodl, že žalobkyni J. H. a žalobci M. H. se nepřiznává osvobození od soudních poplatků. Učinil tak po posouzení, že žalobce nesplňuje podmínky uvedené v § 138 odst. 1 o. s. ř. opravňující k přiznání požadovaného osvobození od soudních poplatků. V odůvodnění se pak blíže zabývá zákonnými předpoklady rozhodnými z hlediska cito-

vaného ustanovení pro přiznání osvobození od soudních poplatků a zdůvodňuje, proč žalobci tyto podmínky nesplňují.

Žalobci k podanému odvolání v podstatě namítají, že okresní soud pochybil, když došel k závěru, že u nich nejsou dány předpoklady pro přiznání osvobození od soudních poplatků. Navrhují, aby napadené usnesení bylo změněno a jejich žádosti bylo vyhověno.

Odvolání není důvodné.

V projednávané věci jsou předmětem řízení nároky na náhradu škody, která byla způsobena původnímu žalobci M. H. dne 11. 12. 1992 při dopravní nehodě, a to jak na zdraví, tak i škoda věcná. Jak bylo zjištěno, navrhovatel na následky utrpěného zranění dne 12. 12. 1994 zemřel. Současní žalobci jsou dědicové po zesnulém M. H. a pokračují v řízení o uplatněných nárocích. Okresním soudem na nich bylo původně uplatňováno zaplacení soudního poplatku ve výši 500 000 Kč; protože tento poplatek nebyl zaplacen, řízení bylo zastaveno. K jejich odvolání krajský soud usnesením ze dne 14. 4. 1999 usnesení okresního soudu o zastavení řízení zrušil a poukázal na to, že žalobci jsou podle § 11 odst. 2 písm. d) zákona č. 549/1991 Sb. v platném znění osvobozeni od soudních poplatků. Jde o rozhodnutí, které je pravomocné a z jeho obsahu je zřejmé, že nyníjší žalobci jako právní nástupci M. H. nejsou povinni zaplatit soudní poplatek, jak to bylo na nich vyžadováno. Lze připustit, že krajský soud v odůvodnění zmíněného rozhodnutí nad rámec zdůraznění této skutečnosti se zabýval i tím, že u účastníka, který je osvobozen ze zákona, může být uvažováno přiznání osvobození od soudních poplatků podle § 138 o. s. ř. Jak uvedl, toto má širší dopad, neboť při poskytnutí tohoto osvobození není účastník povinen platit nejen soudní poplatky, ale nelze mu

uložit ani povinnost složit zálohu na náklady důkazu, ani povinnost nahradit státu náklady, které zálohoval. V té souvislosti bylo vysloveno, že okresní soud je povinen rozhodnout o podaném návrhu žalobců na osvobození od soudních poplatků ve smyslu shora citovaného ustanovení, který tito uplatnili v rámci odvolacího řízení. Tato úvaha má obecnou platnost, bylo však nutno ji chápat tak, že pokud byla podána žádost žalobců o osvobození od soudních poplatků, bylo třeba o ní rozhodnout, nicméně za dané situace se jeví jako bezpředmětná. To proto, že žalobci jsou osobně osvobozeni od soudních poplatků, a proto, jak již bylo naznačeno, soudní poplatek z návrhu na zahájení řízení nemusí platit. Jde o osvobození, které se vztahuje na celé řízení.

Jiná je však situace, pokud přichází v úvahu uložení povinnosti složit zálohu na náklady důkazu nebo je třeba rozhodnout o náhradě nákladů státem zálohovaných. V takovém případě je nutno i při existujícím osvobození od soudních poplatků vyplývajícím ze zákona posuzovat, zda účastník, jehož se to týká, splňuje podmínky pro osvobození podle § 138 o. s. ř. Samotné usnesení o tom však soud nevydává, předpoklady pro takovéto osvobození uvažuje toliko v rámci rozhodnutí o povinnosti složit zálohu na náklady důkazu nebo o povinnosti účastníka nahradit státu jím zálohované náklady (§ 141 odst. 1 a § 148 odst. 1 o. s. ř.), a to podle stavu existujícího v době tohoto rozhodování.

O takový případ však v projednávané věci zatím nejde. Nicméně pokud ze strany žalobců byla podána žádost o osvobození od soudních poplatků se záměrem dosáhnout takovéhoto „širšího osvobození od soudních poplatků“, bylo nutno o ní rozhodnout. Vzhledem k tomu, co bylo již uvedeno, se však jeví takováto žádost jako bezpředmětná. Proto měla být jako taková

zamítnuta. Jestliže okresní soud této žádosti nevyhověl, byť z jiných věcných důvodů, bylo jeho rozhodnutí z již uvedených důvodů potvrzeno, a to v tom znění, jak je ve výroku uvedeno (§ 219 o. s. ř.).

Pokud odvolatelé argumentují, že napadené usnesení jim znemožňuje realizovat ústavní právo na soudní ochranu, jde o argumentaci nepřipadnou. Jelikož jsou ze zákona osobně osvobozeni od soudních poplatků již předchozím rozhodnutím, bylo zdůrazněno, že soudní poplatek z návrhu na zahájení řízení ani další případné soudní poplatky nemusejí platit. Tato obava vyplývá zřejmě z nesprávného pochopení právního stavu věci.

23. Osvobození od soudních poplatků právnické osoby

§ 138 odst. 1 o. s. ř.

Podle ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř. může předseda senátu přiznat osvobození od soudních poplatků i účastníkovi řízení, kterým je právnická osoba.

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 31. 8. 1998, sp. zn. 15 Co 539/1998
Rc 61/1999

Z odůvodnění:

Ze spisu krajský soud zjistil, že žalobce se žalobou ze dne 29. 5. 1998 domáhá po žalovaném zaplacení částky 60 000 Kč s odůvodněním, že žalobce pronajal žalovanému nebytové prostory a žalovaná částka představuje dlužné nájemné za měsíce březen, duben a květen 1995. Soudní poplatek ze žalované částky představuje částku 2 400 Kč. Podáním z 24. 6. 1998 požádal likvidátor žalobce o osvobození od soudního poplatku v této věci s odůvodněním, že žalobce je v likvidaci a nemá finanční

prostředky na úhradu soudního poplatku. V rámci likvidace vymáhá žalobce pohledávky od svých dlužníků soudní cestou, aby mohl v likvidaci pokračovat a splatit případně i pohledávky státu a podobně.

Z výpisu obchodního rejstříku vedeného u Krajského obchodního soudu v Ostravě v oddílu Dr XXIV, vložka 1208, krajský soud zjistil, že žalobce byl zapsán v rejstříku (dříve podnikovém) ke dni 25. 11. 1971, do likvidace vstoupil žalobce dnem 29. 4. 1994, likvidátorem byl jmenován Ing. L. Ch.

Podle ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř. na návrh může předseda senátu přiznat účastníkovi zcela nebo zčásti osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li to poměry účastníka a nejde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva. Nerozhodne-li předseda senátu jinak, vztahuje se osvobození na celé řízení a má i zpětnou účinnost; poplatky zaplacené před rozhodnutím o osvobození se však nevracejí.

Krajský soud konstatuje, že soud prvního stupně nepřiznal žalobci požadované osvobození od soudního poplatku, když dovodil, že právnická osoba nemůže být osvobozena od soudního poplatku. Tento závěr však z citovaného ustanovení nevyplývá, neboť toto pojednává o účastníkovi řízení, aniž by rozlišovalo mezi fyzickými a právnickými osobami, případně aniž by určitý okruh účastníků předem z možnosti přiznat osvobození od soudního poplatku vyloučilo. Pak tedy není možno bez provedení jakýchkoli úkonů ke zjištění existence podmínek pro osvobození od soudních poplatků bez dalšího o návrhu rozhodnout.

Je nepochybné, že zkoumání „poměrů“ účastníka-právnické osoby bude směřovat nikoli do její sociální, nýbrž především do majetkové sféry; zkoumat bude třeba i otázku, zda nejde o svévolné či

zřejmě bezúspěšné uplatňování práva. Soud musí zvážit, zda svým rozhodnutím nepřivodí situaci, kdy by pro nedostatek finančních prostředků bylo právnícké osobě v likvidaci znemožněno uplatnění nároku v rámci likvidace společnosti.

Okresní soud při rozhodnutí o žalobcově návrhu nepostupoval v souladu s ustanovením § 138 odst. 1 o. s. ř. Jeho rozhodnutí proto krajský soud zrušil a věc mu vrátil k novému projednání a rozhodnutí.

24. Osvobození od soudních poplatků fyzické osoby-podnikatele

§ 138 odst. 1 o. s. ř.

Osvobození od soudních poplatků podle ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř. lze přiznat i fyzické osobě-podnikateli.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 3. 1997, sp. zn. 11 Cmo 18/1997
Rc 6/1998

Z odůvodnění:

Krajský obchodní soud v Praze usnesením nepřiznal žalujícímu podnikateli osvobození od soudních poplatků. V odůvodnění svého usnesení uvedl, že soudní poplatek ze žaloby činí 215 244 Kč; předmět řízení souvisí s podnikatelskou činností žalobce, která s sebou nese podnikatelské riziko, a proto není dán důvod k užití ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř.

V odvolání proti tomuto usnesení žalobce vytýkal nesprávnou aplikaci ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř. Uvedl zejména, že žádost o osvobození od soudních poplatků odůvodnil tím, že pro zakoupení vadného zmetkového autobusu se dostal

do neřešitelné finanční situace nejen on, ale celá jeho rodina; i jeho rodiče jsou zadluženi, neboť prostředky na zakoupení neodpovědně prodávaného autobusu, který od vyrobení nesměl na silnici, protože nesplňoval homologační požadavky, si museli vypůjčit. Žalobce byl nucen zastavit rodinný dům a jeho rodiče rovněž, aby žalobce mohl získat úvěr na bezcenný autobus. Nemají nyní na živobytí, ani na splácení úvěru. Proto žalobce nemá prostředky na zaplacení velkého soudního poplatku. Rozhodnutí soudu prvního stupně mu takto brání, že by se nikdy nemohl domoci svého práva. Nejde tu o svévolné nebo o zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva, ale o žalobu vycházející z odstoupení od smlouvy. Navrhl, aby odvolací soud změnil usnesení soudu prvního stupně a přiznal mu osvobození od soudních poplatků.

Vrchní soud v Praze svým usnesením zrušil usnesení soudu prvního stupně a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Odvolací soud nesdílí právní názor soudu prvního stupně, podle něhož žalobce jako podnikatel nese podnikatelské riziko, a protože předmět řízení souvisí s jeho podnikatelskou činností, že již proto není dán důvod k jeho osvobození od soudních poplatků. Z ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř. nelze takový závěr dovodit, protože se v němž uvádí jen obecně „účastník“ řízení. Není důvodu, proč by žalobci, který je podnikatelem-fyzickou osobou, nemohlo být za splnění zákonných předpokladů přiznáno (zcela nebo zčásti) osvobození od soudních poplatků.

Nic nenasvědčuje tomu, že by v daném případě šlo o zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva. O takový případ by mohlo jít např. tehdy, jestliže již ze skutkových tvrzení žadatele by bylo nepochybné (aniž by bylo třeba provádět do-

kazování), že mu ve věci nemůže být vyhověno. Nic z obsahu spisu nenaskládá tomu, že by šlo o svévolné (např. šikanozní) uplatňování nebo bránění práva.

Žalobce je ovšem povinen soudu věrohodným způsobem prokázat své majetkové a sociální poměry, jimiž žádost odůvodňuje. Žalobce zatím svá tvrzení, jimiž svou žádost o osvobození již v žalobě odůvodňoval, nijak nedoložil. Soud prvního stupně pochybil, když (vycházející z uvedeného nesprávného právního názoru) nepoučil žalobce ve smyslu ustanovení § 5 o. s. ř. a nevyzval ho k doložení tvrzených skutečností.

Proto bylo odvoláním napadené usnesení podle ustanovení § 221 odst. 1 písm. a) a odst. 2 o. s. ř. zrušeno a věc byla soudu prvního stupně vrácena k dalšímu řízení, v němž bude vycházet z právního názoru druhé odvolacího soudu (§ 226 o. s. ř.).

Při novém rozhodování o žádosti žalobce o osvobození od soudních poplatků bude třeba přihlížet nejen k majetkovým a sociálním poměrům žadatele, ale také k výši soudního poplatku v této právní věci, k nákladům, které si pravděpodobně vyžádá dokazování atd. Rozhodnutí o žádosti pak musí odpovídat tomu, aby účastník řízení nebylo pro jeho majetkové a sociální poměry znemožněno uplatňovat nebo bránit své právo.

25. Prominutí poplatkové povinnosti v občanském soudním řízení u podnikatelských subjektů

§ 138 o. s. ř.

Ani u podnikatelských subjektů nelze předem vyloučit možnost použití ustanovení § 138 o. s. ř. Nelze však jeho

prostřednictvím přenášet důsledky podnikatelského rizika z podnikatelů samotných na stát.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 1. 1994, sp. zn. 5 Cmo 429/1993
PrRo č. 6/1996, s. 286

Z odůvodnění:

Navrhovatel, to je soukromý podnikatel, navrhl, aby soud mu přiznal částečné osvobození od soudních poplatků. Zdůvodnil to zejména tím, že v důsledku neproplácení faktur odběrateli je firma insolventní. Odběratelé dluží celkem 1 641 650 Kč. Zůstatek účtu činí 582,26 Kč. Za první tři čtvrtletí 1993 utrpěl ztrátu 153 894 Kč a vzhledem k situaci na trhu s dřívím nelze očekávat v blízké době změnu. Navrhovatel je nucen omezovat svoji činnost, aby náklady dále nerostly a soukromě se musel zadlužit.

Soud prvního stupně napadeným usnesením nepřiznal osvobození od soudních poplatků, když neshledal podmínky pro tento postup podle § 138 odst. 1 o. s. ř. Uvedl při tom, že obchodní riziko postihuje podnikatele a nelze je přenášet na stát. Příčina většiny obchodních sporů spočívá v platební neschopnosti odpůrců. Soudní poplatek, jestliže by byly shledány důvody u navrhovatele, nemohl by být vyměřen ani odpůrci, pokud by u něj rovněž z tohoto důvodu byly předpoklady pro osvobození od soudních poplatků.

Proti tomuto usnesení se navrhovatel včas odvolal a navrhuje, aby odvolací soud napadené usnesení změnil a částečné osvobození od soudních poplatků přiznal.

Odvolací soud konstatuje, že jak ze zjištění soudu prvního stupně, tak i z přehledu předloženého odvolatelem spolu s odvoláním je nepochybné, že navrhovatel

nachází se prokazatelně v platební neschopnosti a jeho podnikatelská činnost vykazuje za poslední období ztrátu. Odvolatel se neprávem domnívá, že soud prvního stupně tato zjištění neučinil. Z odůvodnění vyplývá, že je zjistil, nehodnotil je však jako dostatečné důvody pro přiznání částečného osvobození od soudních poplatků. Odvolací soud se s tímto závěrem soudu prvního stupně ztotožnil.

Z předpokladů pro osvobození od soudních poplatků, které, jak odvolatel správně uvádí, jsou dva, existuje jistě předpoklad spočívající v tom, že nejde o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva. Nelze v této fázi prejudikovat rozhodnutí ve věci samé, ale je zřejmé, že není vyloučeno, že navrhovatel bude ve sporu úspěšný. Jeho nárok není zjevně vyloučený nebo neoprávněný. Je tedy nutno se zabývat druhým předpokladem, jak to také učinil soud prvního stupně. Je tedy nutno posoudit, zda poměry účastníka odůvodňují přiznání osvobození od soudních poplatků.

Předně je nutno konstatovat, že ohledně všech v úvahu přicházejících účastníků nelze se omezit jen na skutečnost, zda mají disponibilní peněžité prostředky, ale nutno vzít v úvahu i jejich celkové majetkové poměry, tedy i způsobilost si tyto prostředky opatřit. Proto bral soud prvního stupně správně v úvahu celkové majetkové poměry navrhovatele. Není správný názor odvolatele, že je nutno odlišovat jeho majetkové poměry podnikatelské a nepodnikatelské. Subjektem práv a povinností je stále tatáž fyzická osoba, to je navrhovatel. Proto celým svým majetkem ručí za závazky vzniklé v jakékoliv sféře a i věřitelé ze závazků vzniklých z podnikatelské činnosti mohli by se hojit na jakémkoli jeho majetku, pokud podléhá výkonu rozhodnutí. Poukaz na akciovou společnost není případný, neboť subjektem práv a povinností je zde právnická osoba, a nikoliv funkcio-

náři, kteří za ni jednají. I když lze i v oblasti právnických osob najít případy, kdy sdružené osoby plně za závazky právnické osoby odpovídají, jak je tomu v případě například veřejné obchodní společnosti.

Z tohoto hlediska sám odvolatel připouští, že majetek určený k podnikání představuje hodnotu asi 1 786 000 Kč. Soud prvního stupně pak zjistil další majetek, který k podnikání určen není. Nelze však v tomto okamžiku konstatovat, nako-lik mohl by být tento majetek v krátké době přeměněn na formu peněz a nelze ani zhodnotit, zda by to bylo možné vždy spravedlivě požadovat u všech položek.

Za podstatné totiž odvolací soud považuje, že celá nepříznivá situace vznikla v souvislosti s podnikáním, má v podnikání navrhovatele původ. Každý podnikatelský subjekt, bez ohledu na své postavení, organizační formu nebo na to, s jakým majetkem podniká, vstupuje do oblasti vztahů, které nutně s sebou nesou riziko neúspěchu, ztrát a dalších nepříznivých důsledků. Proto u všech podnikatelských subjektů je nutno, pokud jde o posuzování předpokladů pro osvobození od soudních poplatků, rozlišovat, zda nepříznivá situace podnikatele vychází z jeho podnikatelské činnosti, a není zde důležité, zda postupoval při této činnosti řádně a dostal se do nepříznivé situace vlivem shody okolností, nebo postupoval neodpovědně a sám si svou situaci zavinil, neboť to vše je nutno zahrnout do pojmu podnikatelského rizika. Zde soud prvního stupně správně konstatoval, že nelze důsledky tohoto rizika přenášet formou úlev z poplatkové povinnosti na stát. Je nutno se zmínit i o tom, že takto by neúspěšní podnikatelé byli zvýhodňováni vůči podnikatelům úspěšným. Proto nelze v tomto případě zásadně osvobození přiznat.

Není správná úvaha soudu prvního stupně, zda vůbec připadá u podnikatelů apli-

kace ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř. v úvodu. Předem to nelze vyloučit, a to nejen z důvodů znevýhodnění celé jedné skupiny účastníků, ale především proto, že i v této oblasti lze si představit, že podnikatel ocitne se v komplikovaných poměrech z důvodů nesusouvisejících s podnikáním, zejména v případě neodvratitelných událostí nebo jiných případů vyšší moci.

26. Přípustnost dovolání.

Usnesení o osvobození od soudních poplatků

§ 138, 237, 238, 238a, 239 o. s. ř. ve znění účinném od 1. ledna 2001

Dovolání proti usnesení, jímž odvolací soud potvrdil usnesení soudu prvního stupně o nepřiznání osvobození od soudních poplatků, není podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. ledna 2001 přípustné.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2002, sp. zn. 29 odo 170/2002
SoJ 152/2002, sešit č. 8/2002

Z odůvodnění:

Krajský soud usnesením ze dne 28. listopadu 2001, čj. 15 Co 642/2001 – 40, potvrdil usnesení ze dne 13. listopadu 2001, čj. 5 C 9/2001 – 34, jímž okresní soud nepřiznal žalobci osvobození od soudních poplatků, uzavíraje, že majetkové poměry dlužníka přiznání osvobození dle § 138 občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“) neodůvodňují.

Žalobce podal proti usnesení odvolacího soudu včas dovolání, jehož přípustnost dovozuje ze zásadní významnosti rozhodnutí po právní stránce [tedy z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.]. V dovolání

snáší dovolatel argumenty na podporu závěru, že podmínky pro přiznání osvobození od soudních poplatků u něj splněny jsou a domáhá se zrušení napadeného usnesení.

Se zřetelem k době vydání usnesení soudů obou stupňů se uplatní pro dovolací řízení – v souladu s body 1., 15. a 17. hlavy první části dvanácté zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony – občanský soudní řád ve znění účinném od 1. ledna 2001.

Dovolání proti usnesení, jímž odvolací soud potvrdil usnesení soudu prvního stupně o nepřiznání osvobození od soudních poplatků, není podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. ledna 2001 přípustné.

Přípustnost dovolání proti usnesení odvolacího soudu upravují ustanovení § 237 až § 239 o. s. ř.

Dle ustanovení § 237 odst. 1 o. s. ř. je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu,

a) jimiž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé,

b) jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil,

c) jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b) a dovolaací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam.

Všem třem případům přípustnosti dovolání v tomto ustanovení vypočteným je

společně, že musí jít o rozhodnutí ve věci samé. Usnesení o návrhu na přiznání osvobození od soudních poplatků však usnesením „ve věci samé“ není. Ustanovení § 238, § 238a odst. 1 a § 239 o. s. ř. nezakládají přípustnost dovolání proto, že napadené rozhodnutí nelze podřadit žádnému z tam vyjmenovaných případů.

Nejvyšší soud proto, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání odmítl [§ 243b odst. 5, § 218 odst. 1 písm. c) o. s. ř.].

27. Osvobození od soudních poplatků. Dovolací řízení. Podmínky řízení. Zánik způsobilosti být účastníkem řízení

§ 19, 103, § 107 odst. 5, § 138, § 243c odst. 1 o. s. ř.

Jestliže v průběhu dovolacího řízení, jehož předmětem měl být přezkum rozhodnutí, jímž odvolací soud potvrdil usnesení soudu prvního stupně o nepřiznání osvobození od soudních poplatků, účastník ztratil způsobilost jím být, Nejvyšší soud dovolací řízení zastaví (§ 107 odst. 5, § 243c odst. 1 o. s. ř.).

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2002, sp. zn. 20 Cdo 234/2002
SoJ 6/2003, sešit č. 1/2003

Z odůvodnění:

Oprávněný napadl dovoláním v záhlaví označené rozhodnutí krajského soudu, jímž bylo potvrzeno usnesení ze dne 11. 9. 2001, čj. 72 E 1378/2001-4, kterým okresní soud nepřiznal oprávněnému osvobození od soudních poplatků (§ 138 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu,

ve znění pozdějších předpisů, dále jen „o. s. ř.“).

Po podání dovolání oprávněný dne 30. 4. 2002 zemřel.

Z povahy práva na přiznání osvobození od soudních poplatků vyplývá, že se pojí s osobou účastníka řízení, resp. s poměry (majetkovými, sociálními a dalšími), které se připínají k jeho osobě. Jde tedy o právo vázané pouze na konkrétního účastníka řízení, které – je-li soudem přiznáno – na případné právní nástupce nepřechází (srov. usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 27. 5. 1999, sp. zn. 18 Co 233/99, uveřejněné v časopise Soudní judikatura 12/1999 pod č. 130).

Jestliže v průběhu dovolacího řízení, jehož předmětem měl být přezkum rozhodnutí, jímž odvolací soud potvrdil usnesení soudu prvního stupně o nepřiznání osvobození od soudních poplatků, oprávněný ztratil způsobilost být účastníkem řízení, neumožňuje povaha věci v řízení pokračovat; Nejvyšší soud proto dovolací řízení zastavil (§ 19, § 103, § 107 odst. 5, § 243c odst. 1 o. s. ř.).

28. Osvobození od soudních poplatků a dovolání

§ 138 o. s. ř.

§ 11 odst. 1 písm. b) zákona

č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Neurčuje-li výrok usnesení, jímž soud přiznal účastníku řízení osvobození od soudních poplatků a záloh (§ 138 odst. 1 o. s. ř.), výslovně jinak, platí toto osvobození jen do pravomocného skončení řízení; na dovolací řízení se bez dalšího nevztahuje.

Spor o úhradu za zdravotní péči, kterou žalobkyně poskytla pojištěncům žalované, není řízení ve věcech pojistného na veřejné zdravotní pojištění ve smyslu ustanovení § 11 odst. 1 písm. b) zákona č. 549/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 6. 2003, sp. zn. 29 Odo 22/2002
SoJ 137/2003, sešit č. 8/2003

Z odůvodnění:

Podle položky 18 sazebníku poplatků, který tvoří přílohu zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „zákon“), za dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé, podle předmětu dovolacího řízení činí soudní poplatek za peněžitě plnění do částky 100 000 Kč včetně 1 000 Kč [písmeno a)] a v ostatních případech činí soudní poplatek 5 000 Kč [písmeno b)]. O případ popsany pod písmenem b) citované položky jde i v této věci.

Soud prvního stupně sice žalobkyni usnesením ze dne 13. 12. 1999 od soudních poplatků a záloh podle § 138 odst. 1 o. s. ř. osvobodil, toto osvobození však platí jen do pravomocného skončení řízení; na dovolací řízení se tedy bez dalšího (není-li výrokem usnesení, jímž se osvobození přiznává, výslovně určeno jinak) nevztahuje (shodně srov. v právní teorii např. Bureš, J.; Drápal, L.; Krčmář, Z.; Mazanec, M. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. 6. vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 522).

S přihlédnutím k tomu, že žalobkyně již v předchozích fázích řízení vyjádřila názor, že řízení je od placení soudních poplatků osvobozeno podle § 11 odst. 1 písm. b) zákona, pokládá Nejvyšší soud za vhodné vyjádřit se i k této otázce. Předmě-

tem sporu je částka, kterou podle přesvědčení žalobkyně měla žalovaná žalobkyni uhradit za zdravotní péči, kterou žalobkyně poskytla pojištěncům žalované.

Ustanovení § 11 odst. 1 písm. b) zákona v době zahájení dovolacího řízení (to jest – ve shodě s § 82 odst. 1 o. s. ř. – k 11. 12. 2001, kdy dovolání žalobkyně, podané na poštu k přepravě dne 10. 12. 2001, došlo soudu prvního stupně) určovalo, že od poplatku se osvobozují (mimo jiné) i řízení ve věcech pojistného na všeobecné zdravotní pojištění. Podle § 11 odst. 3 písm. e) zákona se pak osvobození podle odstavců 1 a 2 vztahuje, s výjimkou dědického řízení, i na řízení před dovolacím soudem.

Bez zřetele k tomu, že (jak uváděla žalobkyně) provádí žalovaná úhradu zdravotní péče, kterou žalobkyně poskytuje pojištěncům žalované, z vybraného pojistného na všeobecné zdravotní pojištění, není uvedený spor sporem „ve věci pojistného na všeobecné zdravotní pojištění“ (jeho předmětem je plnění jiného druhu), takže dovolací řízení od soudních poplatků podle § 11 odst. 1 písm. b) a odst. 3 písm. e) zákona osvobozeno není. Skutečnost, že zákonem č. 151/2002 Sb. byla dosavadní dikce § 11 odst. 1 písm. b) zákona s účinností od 1. ledna 2003 nahrazena novým textem (v němž se hovoří o řízení ve věcech „pojistného na veřejné zdravotní pojištění“), na uvedené úvahy žádného vlivu nemá; jednak proto, že po obsahové stránce i pro toto ustanovení platí vše, co bylo řečeno výše, jednak proto, že podle bodu 1 článku XVI zákona č. 151/2002 Sb., za řízení zahájená přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se poplatky vybírají podle dosavadních právních předpisů, i když se stanou splatnými po dni nabytí účinnosti tohoto zákona.

Jelikož soud prvního stupně nevyměřil soudní poplatek, neboť měl nesprávně za